

НЕМАЊА

МАСТЕРОВАНА

34

ПОУКУ И ЗАБАВУ

Издава један пут на месец.

Стоји на годињу: 4 фор. 80 новч.,
12 дин., 14 фран. или 5 руб.

Свеска 5. У Бечу новембра 1887. Година I.

Преплати се мало унутрицом, а
руководи у издатом списку на:
Verlag des „Neuanja“ in Wien, III.,
Hauptstrasse 22.

ПОШТЕН ЛОПОВ.

Прича Ф. М. Достојевског.

Баш кад сам се једног јутра спремао да пођем на мој свидањски посао, уђе у собу моја куварица, праља и домаћица Аграфена и отпоче на моје велико чудо разговор са мном.

Аграфена била је велика ћуталица. Осим неколико речи за столом, несам је бар ја чуо за читавих 6 година, да је ма шта проговорила.

„Имам нешто да се с вама разговарам, господине. — Би ли ви издали ону собу под кирију?“

„Коју собу?“

„Та знате коју; ону поред кујне.“

„Зашто?“

„Па ваљда и други људи дају под кирију.“

„Па ко би је узео?“

„Ко! Један човек.“

„Али, молим те, Аграфена, онде нема места ни за једну постелу. Ко би ту становао.“

„Како становао? — За спавање има места а седети се може и поред прозора.“

„Каког прозора?“

„Као да не знате. Код прозора у предсобљу. Ту може да седи, пије и друго, што хоће, да ради — даћу му столицу, сто и остало.“

„Па ко је тај?“

„Један поштен човек. Ја ћу за њ и кувати. За стан и храну платиће 3 рубље месечно.“

После другог питања дознао сам, да је неки постарији човек склонио Аграфену, да му изда кујну и да му даје храну. А знао сам већ, да оно, што дође Аграфени на памет, мора бити — иначе не ћу имати мира. Ако јој се ма каква жеља не испуни, обузме је нека меланхолија, па то тако траје две три недеље. Тада не би ваљало јело, рубља би нестало, постела не би била чиста — у опште доста би тада трпео. Она

неје била кадра, да ма шта самостално закључи или самостално мисли — али ако би у њену слабу главу ма шта, ма и ваљик на каку мисао или жељу дошло — морао бих јој испунити, иначе би била као убијена. Како ја пак мир волим више свега то сам пристао, да јој жељу испуним.

„Али свакако ће пасом имати?“

„Па, наравно. Та то је поштен човек, а 3 руб. је обећао да плаћа.“

Већ идућег дана ево мога новог укућанина. Неје ми било неправдо — шта више сам се и радовао. Десет година већ живим као какав пустињак, без познаника и без икога, па сам се био већ и навикао. Али тек никако није лена успомена, кад се сетим, да сам 10, 15 а можда и више година тако сам са ћутљивом Аграфеном у усамљеном стану провео. С тога сам се врло обрадовао, што ми дође овај човек.

По његовом пасому судећи, био је то неки стари послужени војник. А добро смо се живели. Умео је много догађаја да прича из својег живота. Мене је он у мојој усамљености много забављао.

Једном бејаш сам остао код куће. Наједаред чујем кораке у предсобљу. Отворио врата и опазим неког великог човека, који је поред прилично ладног времена, врло лако обучен био.

„Шта ћеш?“

„Седи ли овде г. Александров чиновник?“

„Не седи, баћушка. Збогом.“

„Па како то? Слуга ми доле

рече, да он овде....“ говорно је страван, повлачећи се вратима.

„Иди, баћушка, иди.“

Сутра дан после подне, баш кад ми је мој укућанин, Астафије Ивановић, мој прекројени кацут облачно, уђе онет неко у предсобље. Брзо отворио врата.

Онај исти јучерањи узде лепо пред мојим очима мој ка-

Краљица српска Наталија.

пут с клина, сави га под мишке — па увати пут. Аграфена забезекнута само је гледала а Астафије Ивановић одјурн за лоповом. После неколико минута задуван врати се празних шака. „Нема нигде лопуже.“

„Још је добро, Астафије Ивановићу, што је огртач оставио, иначе би нас добро насадио.“

Астафије Ивановић тако је био узбуђен догађајем овим, да сам ја гледајући у њега са свим и заборавио на крађу. Неје могао к себи да дође. Сваки час остави тек посао, па почне све поново да прича, како се крађа десила, како је он ту стајао, како је лопов на очи свима капут скинуо и отишао, и како га он неје нашао. После опет узме посао, па га опет остави, стрчи до слуге, па га изгрди, како се то могло пред његовим очима десити. После се опет врати, па изгрди Аграфену. Затим опет узме посао и дуго је и дуго све за себе говорио и причао, како је он ту стајао, где сам ја био, како је лопов два корака испред носа дигао лено капут и отишао. То му је била навика, да непрестано говори и мрмља.

„Насадио је он нас обојицу, Астафије Ивановић,“ рекох му у вече при чаши чаја, хотећи опет да га подсетим на украдени капут, не би ли опет о њему почео онако да прича — јер ми се бога ми већ допало било, како је он то све с осећањем причао.

„Насадио, наравно, господине. Жао ми је вас, али и мене једи, и ако није био мој капут. Нема вам по мом мишљењу ништа горе на овом свету од лопова.“

„То је истина, Астафије Ивановићу, радије бих бацио у ватру ствари — кад бих знао, да ће их ко украсти. То никако не волим.“

„А ко би то волео. Али истина је да и сви лопови несуд једнаки. Једном сам ја, господине, наишао на поштена лопова.“

„На поштена лопова! Али, Астафије Ивановићу, како може лопов поштен бити?“

„И то је истина — не слаже се заиста бити лопов и бити поштен. Ја сам хтео да кажем, да је он био поштен човек, а опет крао. Ја сам га врло жално.“

„Па како је то било, Астафије Ивановићу?“

„Било је то пре две године од прилике. Тада сам читаву годину дана био без службе. За време мојих последњих дана у служби, нађем се с једним са свим изгубљеним човеком. У механи смо се познали. Био је грдна лењштина и нијаница. Раније је и он имао неку службу, али је отпуштен био због неуредног живота. Јадно је одевен био — не бих смео тврдити, да је и кошуље на себи имао — а све што би зарадио, тако би попио. Али неје био непоштен — био је миран, скроман, добар. Ја се уознам с њиме, т. ј. он се управо непрестано врзао око мене... а мени је право било. Трчао је за мном, као песето какво. Најпре ме молио, да га пустим да преноћи код мене. Ја му дозволим, јер му је и пасош био у реду. Другог дана опет дође да преноћи а трећег како је дошао, сео је на кревет, седео цео дан, и преноћио. Но, мислио сам, тај ти се лено прилепио; и сам си сироман, а сад мораш и другоме да дајеш да једе и пије. Пре него што је мени дошао, нашао је био неког другог, с њим био дотле, док се онај једном тако напио, да се више ни дигао неје. Овај мој незвани гост звао се Емељан Илић. Мислио сам и мислио, шта ћу с њиме. Да га отерам, срамота ме било, а жао ми га је, био је тако пропао. А био је ћутљив, никад неје молио, већ дође лено, седне спрам мене, па ми гледа право у очи, као да неје никад човека видео. Тако то пиће упропасти човека. Мислио сам често пута да му кажем: иди брате, шта ћеш код мене, неси на правог наишао; и сам сам сироман, како ћу и тебе да издржавам. А шта би он радио, кад бих му то рекао? Видео сам му јасно у очима, шта би радио. Гледао би ми право у очи, јер ме не би одмах разумео, а чим би разумео, узео би свој завежљај, у коме сам Бог зна шта има и који непрестано са собом вуче, навикао би свој огртач, да му се голо тело не види и да се

мало бар утопи, па би сузних очију оставио собу и отишао. — А зар да са свим упропасти сиротог човека! С тога се предомислим: Емељанушка, не ћеш дуго славити код мене, скоро ћу се иселити, па ме не ћеш наћи више. Кад сам се иселио, мој ми газда, покојни Александар Филиповић, Бог да му душу прости, рече: Астафије, био сам задовољан с тобом. Кад се са села вратимо, не ћемо те заборавити, узећемо те опет. Код њега сам био вратар — био је добар господар. Пете је године и умрло. Ја сам имао нешто зарађених пара, па сам хтео да се одморим и узмем један стан, код једне бабе. Она је само тај стан надавала. Пре је била у болници служила, а сад је живела од пензије. Шта сад мислите, господине... Тражећи једног познаника, вратим се у вече кући, кад ал' првог кога сам видео у новом стану био је — Емељан. Седи лено на мом сандуку огрнут огртачем, поред њега његов завежљај, па чека на мене; из дуга времена узео још неко свето писмо, па држи у руди. Нашао ме. Руке ми лено клонуше. Шта сам могао да радим. Што га несам раније отерао. Заштам га одмах: „Имаш ли ти пасош?“

После опет седнем, да се промислим. Да ли ће ми ова скитница досадити. Јести мора. Купим парче леба и лука најутра; у вече тако исто лука, сирћета и леба. Кад имамо чорбе, онда смо обојца сити. Ја мало једем а нијанице, као што знате, врло мало — кад само имају чашницу ракије. Наравно у пићу ће ме надмашити. Мислећи тако, учини ми се, да ми живот не би био сладак, да неје њега. Оћу да будем његов добротвор, оћуда га сачувам од пропасти, да га одучим од пића. Чекај, Емељанушка! Можеш остати, али мораш уредно живети и мораш ме слушати.

Још сам смислио, да га навикнем на рад — али не од једном. За сад нек седи тако, док не видим, за што би воље имао. Јер за свашта, господине, треба воље имати. Посматрао сам тог несретног човека. Испочетка сам га саветовао. „Емељане Илићу, говорио бих му, погледај, помисли на се. Доста си се скитао. Идеш у дровњима, погледај само, твој је капут сама пачавра.“

Али мој Емељанушка само седи, оборно очи, па слуша. Шта ћете му, господине. Пиће му је већ и језик узело, не може ни речи да прозбори. Кажем му што о краставцима, он мисли да говорите о пасуљу. Само ме слуша, слуша, па тек уздане.

„Што уздишеш, Емељан Илићу?“

„Чудновато је, Астафије Ивановићу... хтео сам да вам причам... помислите, на улици се две жене побиле... једна је другој била нехотично изврнула корпу цулу јагода.“

„Па шта је с тим?“

„А она јој други онда намерно изврне њену корпу, па јој изгази све јагоде...“

„Па после, Емељане Илићу?“

„Ништа више, Астафије Ивановићу, ја вам само причам.“ Еј, помислио сам, Емељане, и мозак си свој пропио.

„После у Гороховају — а не, у Садовају — испусти један господин једну или три рубље на калдрму. Један селан оцази. Ево моје среће, рече. Несу то твоје рубље, ја сам их први опазно, рече други...“

„Па, Емељане Илићу?“

„Селаци се потуку, Астафије Ивановићу, па то дође један чувар, узме рубље, даде их господину, а селацима запрети затвором.“

„Па шта је то чудновато, Емељане?“

„Свет се смејао...“

„Еј, Емељанушка, ти би своју душу за копејку дао. Али знаш ли, Емељане, шта сам хтео да ти кажем?“

„Шта, Астафије Ивановићу?“

„Лати се на каквог посла. Сажали се болан на сама себе.“

„Чега би се могао латити, Астафије Ивановићу? Мени није ништа не би дао.“

„А за што су те из службе изјурили, пијаницо?“

„Шта хтедох рећи... Власа, механицију, позвали су данас у полицију...“

„А за што, Емељане.“

„Шта знам ја. По свој прилици га требају, па га зову.“

Еј, мислио сам, Емељане, пропади човече! Шта ви мислите, господине, шта би требало с таким човеком. А био је лукав обешенак. Чим бих ја почео, да га грдим и да се љутим — то би њему досадно било — узме лепо огртач и капу па кроз врата напоље, не дође цео дан, па тек ето га у вече пијана... Ко му да новаца или пића, сам бог зна. Ја о томе ништа не знам.

„Јеси ли чуо, Емељане Илићу, не може се даље тако. Остави се пића, чујеш ли. — Дођеш ли још једном нијан, можеш на басамацима спавати, ја те не пуштам унутра.“

Два дана је мој Емељан издржао, али трећег га тек на једаред нестане. Чекао сам га и чекао, њега нема никако. Право да вам кажем било ми је га жао а већ сам се за сиромаша и уплашио био, да му се што не деси. Ево већ и вечери, а њега нема, па нема. Сутра дан изјутра тек, нађем га у ходнику, смрзнутог од зиме, где спава, наслонивши се главом на праг.

„Бог с тобом, Емељане, од куда се ту створи?“

„Па јуче сте се љутили на мене, Астафије Ивановићу, и запретили ми: да ћете ме оставити у ходнику да спавам — а ја онда шта ћу, кад сам дошао синоћ волео сам да одмах легнем овде, него да ме ви истерате.“

„А зар ти не знаш ништа паметније да радиш, него басамаче да чуваш, Емељанушка?“

„Па шта да радим, Астафије Ивановићу?“

У мени је све врело. „Несретниче, викнух му, могао би бар кројачки занат да научиш, па да твој дробњави огртач искршиш. Неје ти доста што сами дробњи на њему висе, него још хоћеш и степенице њиме да бришеш. Иглу у шаке, пијаницо, па искрши то.“

Шта мислите, господару, шта се сад збило! Занета се диже и нађе једну иглу. Ја сам мислио само да га изгрдим мало а несам ни хтео, да га терам да крпи. Али он се сиромаш уплашио био, па лепо скиде капут и седне да крпи. Јест, али конач никако не може да удене у иглу. Куда ће пијаница са закрвављеним очима и уздрхталим рукама да удене конач! Мучно се сиромаш и мучно — не иде никако. И удевао је, и влажио конач, и вртио га међу прстима — аја не иде. Најзад му досади па лупи иглом о тле и само ме погледа.

„Мани се, Емељане, рекох му, буди само миран, не чини ништа ружно, не ноћивај више на басамацима и немој више да ме срамотиш, молим те.“

„Та знам већ и сам, господару, да сам несретник и пијаница и да само једим вас, свога добротвора.“

Наједаред му задрхташе оне његове модре усне, једна по једна суза скотрља му се низ унале образе — па онда поче да јеца. А мени, благи боже, као да неко нож у срце забодеш! Тако вам је то, кад је човек доброг срца. Не могу даље да гледам овог сиромаша; мислио сам у себи: морам га удаљити од себе. А већ је и пропао био, као нико његов.

Не вреди, господару, да вам још много о овоме причам. За вас нема велике важности све ово, што ћу вам још причати — а ја бих, кад бих имао, дао милијуне, само да све то овако не буде. Имао сам у сандуку неке плаве широке и велике чакшире, што ми је један богати господар поручио био, па после их неје хтео узети, јер су му, као што је рекао, биле врло узане. Ја сам их добро чувао — а прилично су и коштале. Увек сам могао за њих на телалници добити пет рубаља — а могао бих из њих за каквог петроградског господина и два пара лепих панталона скројити — па још да ми остане парче за прслук. А Емељанушка је у то баш доба врло рђаво ишло. Једног дана ништа не пије, другог опет ништа, чак и трећег дана био је потпуно трезан — али зато опет тако суморан, тако невесео, да ми га је чисто жао било гледати. Но, мислио

сам за цело нема новца па бар не ће ништа ни пити а то ће му ваљда помоћи, да се једном опамети.

Био је неки велики празник. Ја одем на вечерње. Кад се вратим кући, а мој вам Емељанушка третив пијан седи у соби, па се само љуља тамо амо. Ја га манем, па одем да нешто потражим у сандуку, кад — чакшира ни од корова. Претурим све, нема их. Онако љутит, одем мојој газдарици, те њу невину обедим — а на Емељана ни да помислим, и ако сам могао посумњати, да је морао од некуда новаца набавити, да се напије.

„Бог с тобом, господару, а шта ће мени твоје чакшире? Ваљда да их ја носим.“

„Па је ли долазио ко год, док сам ја био на вечерњу?“

„Баш нико, господару. Емељан Илић био је само једном изишао, па се опет доцније вратио. Ето њега, па га питајте.“

„А да ти неје што требало, бога ти Емељане, те да неспити можда дирао панталоне, оне знаш што сам скројио био за оног богатог човека?“

„Несам, Астафије Ивановићу, бога ми, ни ја несам узео. Изгледа врло чудновата ствар с тим панталонима.“

Опет почнем да их тражим — нема их. А Емељан седи само и непрестано се љуља. И ја седнем на сандук преко од њега и нехотице ми се оте поглед на њега. Тада ме нешто као стеже у грлу, крв ми сва појури у лице. И Емељан ме погледа.

„Бога ми, Астафије Ивановићу, отпоче он, чакшире... можда ви мислите, да сам... али бога ми несам их ја дирао.“

„Биће онда ваљда, Емељане Илићу, да су се саме украде, јер иначе не знам, где би биле.“

„Може лако бити, Астафије Ивановићу, да су се саме...“

Доста ми је било, кад сам чуо, да је ово казао: устадох са сандука, запалим лампу и отпочнем да шијем неке панталоне за једног господина, што је становао више нас — али у мени се само кувало. А и Емељан је опазио, да сам се на једно. Као оно ласте, што предвиђају буру, тако и кривац брзо осети, да се зна за његово рђаво дело.

„Ви још не знате, Астафије Ивановићу, започе мој Емељан као неки разговор, да је Антип Прохорић, узео за жену удовицу оног кочијаша, што је пре неколико дана умрло.“

Ја га само љутито погледах, али мој Емељан таки ме разумеде. Он ућута па се диже и отпоче на све стране да премеша а непрестано је као за себе говорио „та где су се деле, да ми је само знати...“

Ја сам само гледао, шта ће још радити. Наједаред се лепо саже на колена, па оде под кревет, да их тражи. Е више не могах да се уздржим.

„Шта је теби, бога ти, Емељане Илићу?“

„Па тражим чакшире, Астафије Ивановићу.“

„Зар не мрзи ваше „господство“ (ово сам му само из јада казао), да се труди за једног обичног сиромаша, зар за њега да „господин“ вакуљи своја колена.“

„Па можда би се нашле чакшире, Астафије Ивановићу, ако се љуцки потраже.“

„А зар их неси ти хуљо, украо, хотећи ми тако да се захвалниш за добротинство, што сам ти указао.“

Ово сам му тада рекао, што ме је надражило било оно изечање на коленима преданом.

„Кунем вам се, да несам, Астафије Ивановићу.“

Онда се завуче под кревет. Дуго је тимо чукао. Најзад се извуче. Кад сам га погледао, био је блед, као крпа. Усправи се, па онда седне крај мене. Тако је седео можда читавих 10 минута.

„Не, Астафије Ивановићу,“ отпоче на један пут и скочи са столице „чакшира несам ја украо.“ Мене подиђоше жмарци, кад га погледах како, држећи руку на срце, уздрхталим гласом говори, да их неје украо.

„Опростите ми, Емељане Илићу, што сам тако глуп био, те вас невина обедно... Ђаво нек носи чакшире, шта се нас тиче... не ћемо ми без њих пропасти... Хвала Богу, имамо руку...“

можемо и без краће живети... а просити да нам никад не да Бог..."

Емељан је мирно слушао и, кад сам свршио био, он седе. Тако је цео дан преседео — ни макнуо се неје. И кад сам ја легао остао је, онако седећи. Кад се ја сутра дан пробудим, а он спава на голем патосу, покривен својим капутом — толико га је већ гризла савест, да неје смео ни у кревет да легне. Од тог доба, несам могао више да га волим — грозна сам га се. Чинило ми се, као да ме је мој рођени брат покрао, као да ме је рођени брат страшно узуредио. Емељан је од тада читаве две недеље без прекида ипо, непрестано је био нијан до беснила — изјутра би отишао и доцкан ноћу дошао би кући. За читаве две недеље несам с њим речи проговорно. Сигурно га је погрешка његова непрестано пекла — па му се већ живот био досадио. После неког времена, кад ни коцјеке ваљда имао неје, смири се код куће. Седео је поред прозора и ћутао читав три дана — на један пут видим га, где плаче — и то како плаче — плаче као мало дете — сузе му лију као киша из очију. А страшно је, господине, видети одраслог и седег човека, где плаче.

„Па шта ти је, Емељане,“ запитам га. Он се само стресе, кад чу да га ја питам.

Од оног дана ово је био први пут, да сам с њим проговорно. „Емељане шта ти је, што си тако тужан?“

„Хтео бих, Астафије Ивановићу, да се ма каква посла прихватим.“

„Па шта би ти радио, Емељане Илићу?“

„Већ сам замолио Федосеја Ивановића, да ми вађе што год. Неје право, Астафије Ивановићу, да будем непрестано важи на терету. Али, верујте ми, да ћу вам, чим дођем до какве службе све вратити, да ћу вам све надокнадити.“

„Престани Емељане, престани, молим те. И ако је било речи између нас, то је већ давно прошло, не треба више на то мислити.“

„Можда ви још мислите, Астафије Ивановићу... али кунем вам се, да ја несам чакшира узео.“

„Мани се тога, Емељане Илићу.“

„Ја не могу даље да останем код вас, Астафије Ивановићу... ви ћете ми већ опростити, Астафије...“

„Па ко те тера? Ја за цело не.“

„Не могу, Астафије Ивановићу, више живети с вама, боље је да одем. Ви ме не пазите, као пре...“ и опет поче да плаче.

„Како не? — Али ти ћеш ако одем од мене просто пропасти, Емељане!“

„Кад сада куда ишаћете, а ви сандук увек закључате — ја гледам и плачем само. Пустите ме, Астафије Ивановићу, да идем од вас и опростите ми за онолики јед и љутње, што сам вам проузроковао.“

Шта сад мислите, господару? Сутра дан изиђе Емељан. Чекам га првог дана, да ли ће се у воде вратити — нема га; другог га дана опет нема; трећег опет нема. Уплањено сам се већ био. Несам могао ни јести ни пити, ни спавати. Четвртог дана пројурим кроз све крчме — нема га — сирома Емељанушка! Сигурно се нашао на онако нијан пао под чији плот — па ту ваљда и свршио. Ни жив ни мртав од страха вратим се кући. Сутра дан опет пођем да га тражим, проклињући своју луду главу, што сам му дозволио, да оде од мене. Кад петог дана — баш је опет био неки празник — у саму зору, отворише се врата и појави се — Емељан; сав већ помодрио од зиме, сав каљав, убрљаном косом као да је на улици спавао. Седе на сандук, скиде капут, па стаде да ме гледа. Ја бих, видећи га, све чисто скакао од радости — али бога ми, баш у оном тренутку помислио сам, да сам ја нешто оно учинио што је он, ја бих пре на улици скакао, него што би дошао овамо натраг — а он ето вратио се. Мени је врло тешко било, да је мој ближњи тако ниско пао — ја сам га тешко, лагано му, покушавао да га ублажим, умирим.

„Емељанушка, рекох му, не знаш, како ми је мило, што си се вратио. Да си се још мало само задржао, ја бих већ и данас одјурно био да те тражим. Је си ли гладан?“

„Несам, Астафије Ивановићу.“

„Закста неси? Ево ти ипак мало чорбе с месом од јуче, добра је, није баш ни посна. А ево мало и лука и леба. Једи Емељанушка, прија ће ти сигурно.“

Како се наклонио био на јело — видео сам, да сиромаш три дана ваљда ништа неје окусио. Сигурно га је празан трбух и довео опет к мени. Ама ми је тешко било, гледајући га. Решио сам се, да му и ракије донесем, не би ли се њоме измирли.

„Ево, Емељане, ракије. Хајде да попијемо по једну. Узми, испиј, прија ће ти.“

Он жедно зграби руком чашу, па онда застале — после опет хтеде да испије, принесе је устима, а руке му дрхте, да већ ракија пљуска из чаше; остави опет чашу, па је онда опет нагну већ на уста — али је одмах спусти на сто.

„Ипј Емељане!“

„Не ћу... Астафије Ивановићу... не ћу... не ћу никад више да пијем, Астафије Ивановићу...“

„Не ћеш никад више да пијеш, или можда данас само?“

Он је само укочено гледао пред-а-се, наслонивши главу на руке.

„Шта ти је Емељанушка? Да неси болестан?“

„Неје ми нешто добро, Астафије Ивановићу.“

Ја га наместим у постелу. Грозница га је свог тресла. Гледао сам га и неговао; ноћу њему горе. Ја му спремих мало чорбе. „Узми, Емељане, пријаће ти.“

Он је само тресао главом. „Боље ће бити, Астафије Ивановићу, да данас ништа не једем.“

Спремих му чаја — па и стару газдарицу позовем, да га види — не помаже ништа. Но, мислио сам у себи, боже је рђаво с њим. Трећег дана одем лекару; имао сам једног познатог медицинара, Кастоправова. Познали смо се још док сам служио код Босомотинових — ту ме је једном лечио. Он дође, прегледа болесника. Богме је рђаво, рече. Несте ме морали ни звати. Могу му најпосле преписати један прахак.“

Ја му ипак несам хтео да дам прахак — мислио сам, да неје баш тако опасно и да је лекар тек онако рекао. Кад петог дана а Емељан на умору. Ја сам седео за својим послом а стара је ложила у пећ. Сви смо ћутали. Гледајући овог јадника на умору, било ми је као да гледам свог рођеног сина на самрти. Још из јутра сам видео да ме Емељан непрестано мотри; да има нешто да ми каже — а не сме. Својим самртним погледом само је мене гледао, а чим би га ја погледао, а он одмах обори очи.

„Астафије Ивановићу...“

„Шта ћеш, Емељанушка?“

„Кад бих мој капут однели на телалницу, колико би добили за њ, Астафије Ивановићу?“

„Тачно ти не могу казати, Емељане Илићу, али држим тако три рубље од прилике.“ Оно сам му рекао, да му учиним по вољи, а за његов капут не би ни коцејке добили, него би вас шта више исмејали.

„Три рубље, тако сам и ја рачунао. Чојани је то капут. Ко не би за њ три рубље...“

„О ако хоћеш да га продаш, можеш сигурно три рубље добити.“

После неког времена опет ме зовну Емељан.

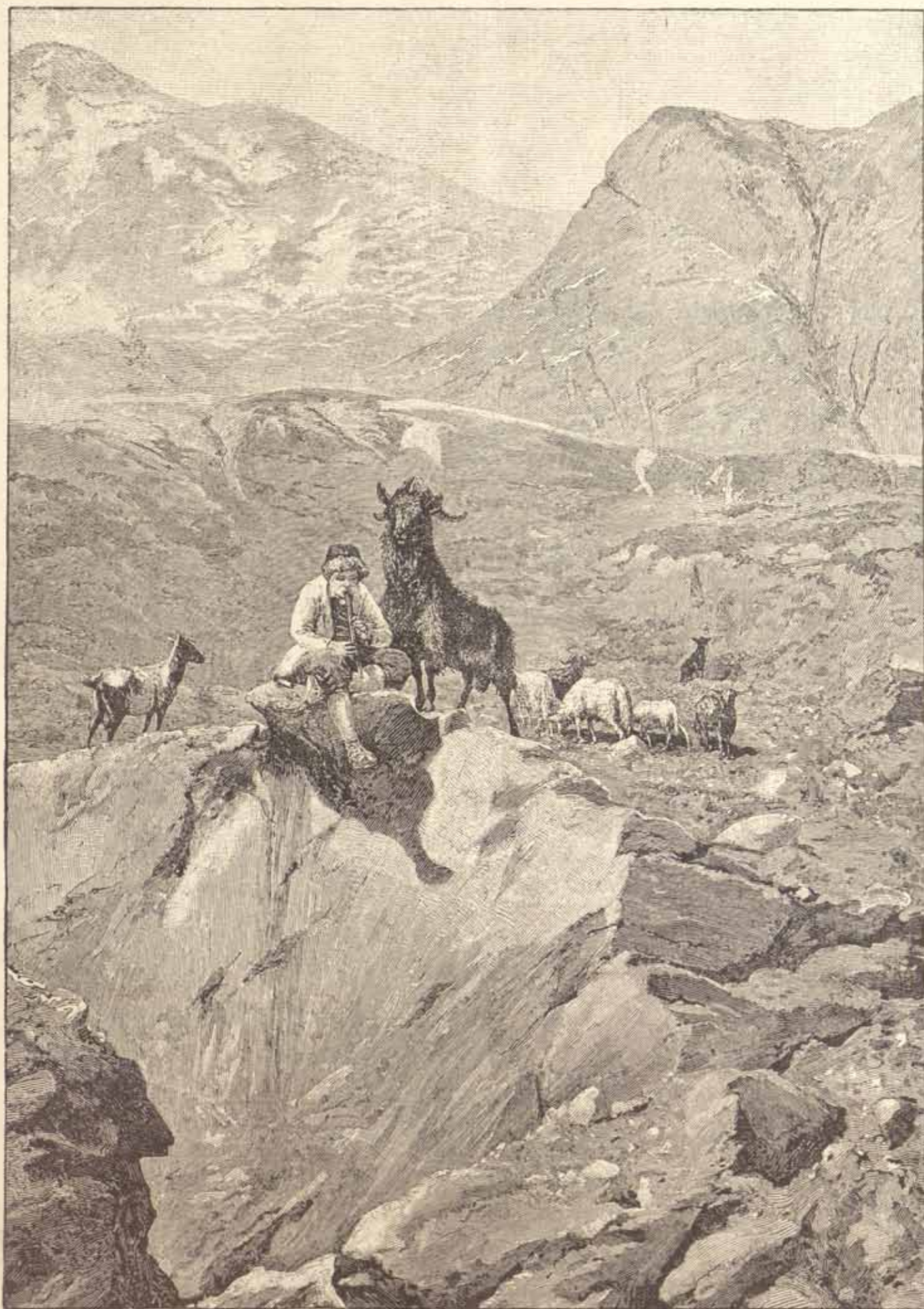
„Продајте мој капут. Кад будем умрло, могу и без капута у гробу лежати. Верујте ми, Астафије Ивановићу, за њ ћете добити новаца?“

Последњи часи већ су му се приближавали. Опет сви заћутасмо. Прође читав сат. Опет се сусретасмо погледима... опет обори он очи...

„Не ћеш ли мало воде да пијеш, Емељане?“

„Дајте ми, Астафије Ивановићу.“
 Ја му дадох да пије.

„Не треба, Астафије Ивановићу. Али ја сам...“
 „Шта?“

Црногорска идила. Слика Р. Оуенфелда.

„Хвала, Астафије Ивановићу.“
 „Треба ли ти још што год, Емељанушка?“

„Чашнице... да... ја сам их узео... онда... још... Аста-
 фије Ивановићу...“

„Бог ће ти опростити, Емељане, буди миран и спокојан.“
Опет ме стеже у грлу, сузе ми појуреше. Окренувши се од њега, стајао сам тако неколико тренутака.

„Астафије Ивановићу...“

Емељан је хтео још нешто да каже, покуша да се дигне...

мицаше уснама. На један пут се сав зацрвени... тако ме је чудновато погледао... па онда побледи... побледи још више... већ изгуби сву снагу... глава му паде натраг... уздану још једном... и душа му оде Богу.

Превео *Карло*.

МОЈИ СНОВИ.

(Из „Арне“ Бјернстјерна Бјернсона.)

О слави сам, величини снів'о,
Ал' — кад пређем про ових брдина,
Све на дому, ах све сам мањив'о,
„У свет!“ беше мис'о ми једна.
Тад ме гледну — срце ми прострели
Исно око пуно тајних чари,
Па ми срце к њој сад само жели,
За туђину, — хај, ко за њу мари?!

О слави сам, величини снів'о,
Ал' — кад кренем у туђинску страну;
Дух се дизао, дух мој и почив'о
У духов'а блаженоме стану.
Ал' *она* ме научи — без речи —
Да највеће, што бог може дати,
Није свуд да „Осана!“ ти јечи,
Већ је: *биши* и *човек* се звати.

О слави сам, величини снів'о,
Ал' — кад згледам туђинскога света,
На северу студ ме зарони'о,
Обузела зловоља и сета.
Тад *њу* згледах и поглед ми сваки
Чистом љубвом срце прострели'о,
И ја прозрех своју блудњу такм —
Па сам од тад у *њој* тек ужив'о!
Јован Радивојескић — Вачиб.

ОСВЕТИЋУ МУ СЕ.

Црта из бокељског живота осамнаестог вијека.

Написао

Диониције Миковић.

Више сланог Јадранског мора, у долини убавој, на брежуљку чаробном, међу старим дубовима и високим јасенима, стоји сухомећна поземна кућица покојног Н. Ј.

Ноћно је доба, доба зимско; али ни снјега муња, ни грми гром, ни пада снјег ни пљунти киша, ни вјетар завија гране.

Облак се вије... мјесец не сјаје, не трепте звијезде... али ово је ријетка зимска ноћ. Ни лавез паца, ни урликање вукова, ни друго што не нарушава тишину њезину!

Снава земља, спавају брда, и небо планинама подупрто; све ужива своје, по коцки добивено! И у кућици уз ватру, од труда скрхана, спава удовица покојног Н. Ј. по имену Милица. Спавају јој и млађа ћеца, али не спава најстарија ћерка, на далеко чувена, дивна и састаита Гоја!

Врата су затворена трогодишњим љесом, оцлетином од јасенова и дубова прућа... и кућицу ватра освјетљава.

Ни ова блиједна свјетлост не годи Гоји, или како би неки рекли Госнави!

Она пренијела трножни дрвени сточић у крај, за великим житним кошом.

На њега сјела, и од свјетлости заклоњена, десном је руком подупрла клонулу главу.

Крушно мисли, тешко уздише, нешто сама собом шапуће, и тај шапут узнемирује спаваћиву мајку; мучи је... али није јак да је пробуди.

Гиздава се цура заборавила, мисли је занијеле, на освету их свела. Са сточића устала и гласно изговорила: „осветићу му се!“

Звучни глас одјекну кућицом и мајку пробуди; а тада се ејетила Гоја: да је заграјала.

Покајала се, али се вели: „послије смрти нема покајања.“

„Што је, ћерко, Бог ми с тобом, коме ћеш се то осветити?!“ запитала пренадева мајка.

„Плетем бјечву, нане, и пјевам пјесму коју стриц уз гусле пјева:

„Ја тако ме не родила мајка,
Но кобила која коња мога,
Срамоту ћу ову осветити,
Ја ли своју главу изгубити.“

Одговорила пренадена Гоја.

„Ох! мени се учини, да заграја из свега гласа: „Осветићу му се!“ а за све доба спавања чинило ми се је да неко нешто збори, али се нијесам могла пробудити! Остави се тога посла и хајде спавати, да раније устанеш, а биће већ и поноћи!“

„Није поноћи, нане, јер кокоти нијесу пјевали више, него два пут, али ћу нићи сада!“

Радосна је Гоја што је тајну вјешто од матере скрила, прострла крај ватре пустину, прекретила се: „крстом и анђелом Божијим легла и дигла, Господе помилуј!“ на легла на њу, близу матере, и покрила се струком, коју је у љету изаткала од бијеле вунене пређе, коју јој је баба, мајка покојног јој оца Н. опрела.

* * *

Осванула рујна и весела зора, и за коцке над горама, одскочило сунце.

А и Гоја је давно испратила онце и свратила их куда је и Јанко, момак од ока и скола, испратио своје.

Срела Гоја Јанка, на га замолила да дође на старо роштиште, под станцем каменом. Ту се двоје младих састало.

Гледали се, и погледи су им мисли суочили.

Дуго је ћутање прекинула Гоја са: „Јанко! Овђе си ми вјеру дао, прије него смо се почели играти, да ћеш ме узети за вјерну љубовицу, а јучер ми од шале рече: „да не ћеш!“ Твоја у шали изречена ријеч: „Не ћу, устријелила ме је у

ерце као гром с неба, и није ми дала спавати цијелу дугу ноћашњу ноћ!"

"Нијесам се ја Гоје, знао, него ти озбиљно рекао, и нека ти се ништа друго не врене по намети!"

"Јанко! Је си ли при свијести?! За Бога, казала сам ти јучер: да сам тешка!"

"Јесам ја при чистој свијести, но не знам: је си ли ти! А што велиш да си тешка, то ти знаш, и о чем си радила, о томе се и брину, а мени не казуј!"

"Јанко! За велико и пресвето име Божје хвала њему, не изгуби ме овога и онога свијета!... не превјери: тешка те насја рђа не била!"

"Гоје, ја не ћу, нити имам када слушати твоје беспослице, пасаше ми брави!"

"Беспослице! Јанко! ти ето окрену вјером и учини да се са мном свијет уклнѣ мимо итје икога; да ме плују и од мене бјеже ђевојке као од губава псета; да се од мене стиди моје племе и племе; и да ме куке и преклиње докле од њега трага тече; и да се с мене вада боји тешкога укора, али вјеруј ми, невјеро, да ћу ти се осветити прије, него ли што себи кидишем!"

Настајала је Гоја, да сретне Јанка... али се је Јанко уклањао...

Тешко јој је жао, што се с њим не може удесити.

Сва јој се љубав у освету претворила, и његова превара отровала јој је млађани, хваљени живот.

Није се никад престала надати, да ће му се осветити.

У јутру рано, у свету неђељу, устала је Гоја, умилала се и Богу молила, па с презрењем гледала на кућу, на коју је негда од мида гледала. То је кућа Јанкова.

Гледала је па је и угледала, да се Јанко с неколицином, упутио на пазар у Р....

Отрчала к мајци па је замолила: „Мајко, молим ти се, допусти ми да понесем у Р... једну балу дрва, што сам јучер скупила, па да је продам и куним памука за бјечве!"

"А ти хајде ноћи, јабуко моја, али дођи брзо, и нази како идеш, и да памук не преплатиш; и 'ану, чуј де! ја бих да узмеш од онога дебљег памука!" Одговори мајка.

Продала је Гоја дрва, али јој није до памука него до Јанка. Пазила га па и опазила, кад је с друштвом ушао у један дућан.

Ушла и она па таман стала уз Јанка! О лиjevом рамену висила јој торба, али се не види што јој је у ној од струке, којом је огрнута.

Јанку није мило што је уз њега Гоја, али му је мило за неволу било.

Друштво се разговарало и о пићу забавило, а зорна Гоја извади из торбе пушку двоцијевцу, па на дивно чудо свима завика: „Јанко! Нијесам ли ти, ни једна вјеро, рекла: да ћу ти се осветити прије, него ли себи кидишем?" па издуни из једне цијеви ватру на Јанка, и тешко га обрани у десно кољено.

Јанко паде, а Гоја шћаше да ватром из друге цијеви себе осмрти, али је изненађено друштво ухвати и не пусти да постане самоубицом.

Бог је Гоји послѣ дао дивну срећу.

Она се је за другога удала, и била је са свим задовољна, и вада срећна.

И Јанко се је оженио, али је он, прем да му је Гоја опростила и с њим се измирила, био у женидби и у свему вада несрећан.

Што би га и жалили? Ако гледају људи кроз прсте, не гледа Бог, не гледа ни савјест... Он среће није ни заслужио, па ни на њу смио рачунати.

У Н О Ћ И.

Тамна ноћца спустила се,
Свуда тихо беше;
Само звезде, што с неба се,
На нас двоје смеше —
Завидљиво смеше.

Са звездама и месец је
Слао зраке сјајне,
Па нас гледа завидљиво:
Преслушкује тајне —
Наше слатке тајне.

А нас двоје пуни миља,
Пуни сласти, среће,
Не тајимо од месеца
Он нас издат' неће —
Ником издат' неће.

Колко их је гледо месец
Са висине своје,
Где по једно поред друго
Двоје млади стоје —
Загрљени стоје.

Па кад види е пољубац
За речима слоди,
Он заде за облачак
Не ће ни да гледи —
Никако да гледи.

Па ко ће се онда бојат
Тог ноћног стражара?
Кад зна тако чуват' тајне
Да му нема пара —
У свем свету пара.

Иван Маршиновић.

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ГАЛИЧКИМ РУСИМА.*)

Галички Руси су одломак јужно-руског или мало-руског племена, са којим су у пређашња времена тесно склопани били. Све до половине XII. века живели су једним животом са својом браћом и били заједно са њима носеоци руске просвете.

*) Повода оном чланку даде белешка у једном броју „Заставе“, у којој Н. В. Н. у рубрици „Из словенског света“ вази: да су се галички Руси поднели, и да партија која се зове „Украјинци“ (вазда Украјинци?) ради по науцима Палада. Можда се ваја несмислица у тој ствари у опште не може написати. Да

Почетак Галиције и одвојеног живота тога дела јужних Руса, кога иначе називају и „Црвеним Русима“, почиње од доба када кнез Владимирко подиже престоницу у Халич-у. Но вада је још и онда постојала свеза са осталим јужним Русима, јер

посаже вази удосу играју „Украјинци“ у Галичких Руса — цез је овога чланка. Е. писац је доцније одустао од своје пакре, да га обнародује; но на нашу жолбу сво пушта га пред сриску читалачку публицу у цеза: да је обавести и да одбије неправедно нападаје на „Украјинце“.

се спомиње у песми „О полку Игоревом“ сја Владимирков, Ярослав, као особити јунак. Доцније постане Галиција самостална; но ипак је одржавала везе са осталим јужним Русима.

Тек унадањем Татара, прекинуше се везе са источном Русијом, док потпадањем под Пољску 1387. год. не би са свим оцепљена.

Потпадањем под Пољску почеше патње Русина. Њихову несрећу потпомагаше још та околност, што се код њих развило још у XII. столећу племство, које брзо подлеже пољском притиску — покатоличн се и попољачи.

Оставши без интелигенције, само пош и сељак, ипак живећи традицијом козачких ратова, народ се дуго борио: одбијао нападаје на народност и веру, док најзад издајством самих духовних главара, не пређе у унију око 1700. год.

У том потпштеном положају, гоњен пољском властелом, готово малаксала, затече га деоба Пољске.

Пољацима смркну — а Русинима свану.

Од год. 1772. поче у Галичких Руса нов живот. Но то не потраја дуго.

После смрти Јосифа II. а на име после наполеонских ратова, Пољаци опет задобише превласт и постадоше господари.

Но једном пробудјену свест народну не моглоше више сузбити, тим мање, што већ и у Галичку Русију, допреше знаци живог живота, браће им у јужној Русији.

У тридесетим годинама поче живљи књижевни покрет. Почетак учинише ђаци са Лвовског универзитета. 1834. г. хтедоше издати књижицу народних песама и сонствених радова; но власт забрани, и књига „Русалка дњестровска“ угледа тек 1837. год. у Пешти света. За тим се појавише и самостални радници: Шапкевић, Вахљевић, Изкевић и др.

Но поред свега тога се показа, да притисак пољски није био без последица. Народ без његове интелигенције изгубио је језик, и с тога су ти књижевни производи писани језиком вештачким, који је био смеша пољског и привено-словенског а најмање народног — русинског. Народ књигу није разумео. Бадава је учени Максимовић нападао на њих и говорио им: да се ваља служити правим народним језиком. Све не поможе; па још и данас већи део књижевника служи се истом језичном смешом ненародном.

Поред свију тих знакова живота, аустријска влада није познавала руске народности.

Тек 1841. год. намесник гроф Стадион, као што веле Немци, „пронађе Русине“.

Русини им бејашу нужни као превага револуционим тежњама Пољака и аустријског правитељства поче да их потпомаже. Још већма се то деси 1848. г. када Пољаци показиваху вољу да помогну Мађаре. Ствар та на мах пође на обрт, чим се Мађари умрише.

Но ипак 1848. год. даде нова живота Галичким Русима. Позвани да искажу своје жеље, искаху они преко „Головнаја рада“ да се заведе руски језик у школи и звању.

Точак се покренуо и није се могао ласно зауставити. Осим „Головнаја рада“ основа се „Матица“, за издавање јевтвних корисних књига; отвори се на лвовском свеучилишту катедра за руски језик и књижевност и т. д.

Аустријска влада се понашала насупрам искања о равноправности руског језика према потреби. Час је понуштала, час затезала, док најзад не изјави: да руски језик још није довољно развијен, па с тога нека немачки језик остане званичан.

О истинитости тог аргумента мораше се и сами Русини уверити, јер је свако писао на свој начин: својим језиком, својим правописом.

При оснивању „Матике“, морало се почети из почетка; морала се одредити азбука, правопис и језик књижевни; и ту наступи у Галичких Руса први расцеп. Једни хтедоше: да се употребљава црквено-словенски, други други бранише језик, који народ говори.

У том расцепу је основа за садање две партије: партију „старих“ (Свето-Ђурђевана) и партију „младих“ (Украјинаца, Народована).

У доцнијем развитку прилише обе партије и разне политичке правце. „Стари“ већином свештеници, постадоше клерикалци, који са презрењем гледаше на народ (хлопџ). Опираху се Пољацима и улагиваху влади — а уједно исповедаху руско порекло, не признајућа народност малоруску. „Млади“ ставише себи за задатак: образовање и буђење свести у самом народу; приближење и спојење са малоруском књигом у Русији — политички исповедаху слободњаштво и демократију.

Противности се још већма поштрише у шездесетим годинама, када се омладина упозна са малоруском књигом из Русије. Она поче жељно читати Шевченка, Кулиша, Костомарова и друге Украјинце, и искаше да се и у Галицији тако исто ради.

„Стари“, којима се није допадала књига у језику пучком, устадоше противу народована, са прекором да су нихилисте, оруђа пољска. С друге стране догоше Пољаци вику на њих: да су „козакофилн“, „сепаратисте“, и т. д.

Користећи се zgodним положајем 1848. г., „стари“ су се дочепали свију културних завода. У њиховим је рукама: „Старошенички завод“, „Матица“, „Народни дом“, „Рускаја рада“ и „Друштво Михајла Качковског“ (који је оставио 50.000 фор. на књижевне цели).

Држећи се чврсто свога настраног мишлења о јединству и вези са Русима — и о гадности и непотребности народног језика, учинише за народно образовање врло мало према средствима — а систематски пречинше „младима“ приступ у све те заводе.

У том трвењу међу собом, час под јачим, час под слабијим притиском, затече их 1863. год. када Русинима намесник пољски јавно рече, да је сада њихов празник и да је дошао час: *Der Herggen Polen einzubeizen.*

Но и то не потраја дуго. Стварање конституције измени ствар са свим. Пољаци, моћици просветом и иметком, задобише сву власт у своје руке. Два милијуна Пољака zgodним политичким махинацијама потискоше 3 милијуна Галичких Руса са свим са политичког поља: и на државном већу, и на земаљском сабору. Тек неколицину посланика могаху Русини да протуре у саборе. Попољачивање узе још већег маха по пре.

У тим тешким тренутцима „партија младих“, прегну свом силом на културну борбу. Полазећи са тога: да се руска народност може очувати од покатоличења и попољачења само просветом, стварањем народне светске интелигенције, литературе и науке, посредством подизања народне културе и економског благостања његовог — а да све то зависи од ступња образовања народне масе; прегоме те тешким палором основаше 1868. год. друштво „Просвита“ у цели: издавања јевтвних и корисних књига, писаних језиком народним. За тим друштво „Шевченка“ и најзад „Батковшчину“, за издавање књига за народ. Но осим тога организова партија младих и пропаганду живом речју. Тим начином подиже по свима већим местима читаонице, разне новчане заводе и т. д. У најновије доба пак и сами ђаци почеше да приређују путовања по руском крају Галиције. Данас „Просвита“ броји на 2800 чланова; издала је на 400.000 комада књига разне садржине.

Да би створили и политички центрум, основа „партија младих“ друштво „Народнаја рада“, на челу јој Александар Огоновски, заслужни професор свеучилишши. Осим тога издаваше и своје листове.

Рад „младе партије“ није могао остати без успеха, и данас готово цео руски народ и сва његова интелигенција налази се у табору младих, на челу којих стоји вредни Романчук и два Огоновска. Политички не играше „партија младих“ све до 1883. г. никакве улоге. Те године најзад учинише стари и млади споразум за изборе на земаљски сабор, и том приликом буду изабрани 6 младих уз 2 стара. Дочим стари, већи-

Маргарита (која је све пажљиво слушала, устаје). О распети Спаситељу! што сам чула? И међу мужем и женом расту раздори и несагласност! Град је пун кретијех силетака, са свију крајева земље грозне вијести — и све то имамо захвалити витлејемском проповједнику. Исусе Христе! сачувај у мени сазнање, просвијети душу моју и покажи ми, хоћу ли овуда поћи или не?

Појава друга.

Лунач и Маргарита.

Лунач (идући понијева):

Збинек бискуп у свом граду
Проповједи своје краде.

(Угледа Маргариту) *Salve mater speciosa!* (хтједе ући у црквицу).

Маргарита. Ах, то је сигурно, студенат, што је некад био и Јан. Чуј-дер, младићу!

Лунач. Зовеш ли мене, мајко?

Маргарита. Молим те, синко, ако ти се не жури, одговори старој, старој жени на неколико питања.

Лунач. Одговорићу, изволи питати!

Маргарита. Је л' да си на прашком универзитету?

Лунач. *Vene sentis* *); јесам, мајко! Ја сам прашки ђак.

Маргарита (за себе). Ах, мој Вања је исто тако изгледао некада. — То ти јачачио познајеш прашке магистре, ту учену господу!

Лунач. Познајем.

Маргарита. А онога, што у овој црквици — то је Витлејем, јел'?

Лунач. Откуда си дошла, мајко, кад сада питаш, је ли то Витлејем? Да, то је Витлејем, онај Витлејем, кога се име не ће заборавити, док год буде чешки народ поштовао света мјеста, док год не изгине последњи звук чешки у звуцима трубе Архангела, који ће звати на страни суд! То је Витлејем, из кога ће изаћи чешки месија.

Маргарита. Не срди се, младићу! и извини старој жени њено незнање. Познајеш ли тога магистра, што овдје проповиједа?

Лунач. Магистра Јана. Кога би познавао, ако не човјека, који је својим духом на ново оживио Прагу и ускрсао сву Чешку. Кога ће знати чешки студенат, ако не магистра, који је у праведном боју извојевао права за чешкога студента, који је прије под властитијем кровом морао уступати туђинцима? Јан Хус — то је идол чешкога ђака, он је јарка звијезда, која се појавила над чешкијем краљевством!

Маргарита. Само да та звијезда не падне, као што често видимо у ноћи, кад падају! Ти уважаваш магистра, синко мој, а љубиш ли га?

Лунач. А што то, љубиш ли га? Ако би могао у ту ништаву ријеч смјестити, да му служим душом и тијелом, да сам приправан на извршење његовијех жеља, да сам његова сијенка и одјек, да би радосно пролио за њега последњу кап крви: но — и тада би казао, да га љубим!

Маргарита. О златни мој! Јеси ли ти рођак магистру?

Лунач. Исто тако као и сви саучесници код његовога витлејемскога стола.

Маргарита. Тебе не гризе твоја савјест, као што докажују твоје веселе очи? Не бојиш ли се, да ћеш изгубити право за спасење душе?

Лунач. О злокобна Сивило! Гдје си ти накупила таквијех сумњичења? Бојати се, да ћемо изгубити спасење душе уз витлејемскога проповједника?! А ја теби велим: Бој се за своју душу, ако нијеси уз њ!

Маргарита. Радо би била уз њега! Радо бих благосиљала килу главу, на коју са многијех страна сипају проклетство!

*) Добро мислим.

Лунач. Нека сипају, мајко! То сове дрече, кад на истоку изласку новог јутра појави се сјајни блијесак, кога она не могу издржати у погледу свом, наученом на тмину! А ко си ти, поштена жено, да са таквијем потанкостима испитиваш за магистра?

Маргарита (погледа га пажљиво). Теби се синко могу повјерити — где, тебе ми је само небо послало! У цијелом Прагу зна ме само једна особа, и та особа је — ето ваш проповједник.

Лунач. Мистр Хус?

Маргарита. Да, јер је он мој син.

Лунач. *Per Deos!* Што ти збориш? Он — твој син? Ти — његова мати?

Маргарита. Једном погом у гробу!

Лунач. Ти његова мати (клекне пред њу и цјелива је у руке). Мати магистрова. О, допусти ми, да ти цјеливам руку као рођеној мајци, коју сам давно изгубио, ти си мати — избрана међу материма (нагло устане). Дозволи, да скуним браћу — цео универзитет, све студенте, да прославимо дан, кад је мати нашега магистра прекорачила наш праг.

Маргарита. Мани се посла, момче, и умучи! Ја сам дошла...

Лунач. Да душу, изнурену старошћу, оживиш жаром синовеке љубави и његовом славом.

Маргарита. Или да се растопим у сузама и да изгубим последњу моћ.

Лунач. Какве су тебе мисли обузеле, мајко? Оне су потекле од господина бискупа и његовијех помоћника, синова гадне распуштенисти. Ја тебим велим: магистар Хус...

Маргарита. Не говори ми ништа, но боље уведи ме у цркву, гдје ћу га чути бесједити; тада ћу имати права на свој сопствени глас. Но не смијеш му казати, да му дошла мати да суди поступке синовљеве; хоћу да га упознам без притворства.

Лунач. Видићеш га и загледаћеш у саму дубљину његове, као кристал, чисте душе, у којој је једина света правда савила себи гњездо! А сада, хајдмо! Увешћу те тамо, гдје ће његова ријеч пасти на твоју душу, да ју узнесу на висине чисте вјере. (Одлазе.)

Слика II.

Соба Хусова. Намјештај скроман. На столу хартија и књиге.

Појава трећа.

Стеван и Хавлик

Хавлик (уводи магистра Стевана). Будите добри, господине професоре, причекајте мало. Мистар Хус тек што није свршио проповјед и сигурно ће доћи кући.

Стеван. Има ли много народа у божјем храму?

Хавлик. Једва стане у црквицу. Од тада, откада се један од онџих, који сједе на престолу апостола Петра, претворило у врага...

Стеван. Престани, ђаче. На какав начин говориш о намјеснику онога апостола, на којем је Христос обећао утврдити врата својега царства?

Хавлик. Опростите, поштовани професоре! То је начин нашијех ђака. За нас је Алојзије петти, тако назван пана римски, прави ђаво; но ово се не односи на наш разговор. Хтео сам само једно рећи, да кад нам је Алојзије послао у Праг своју булу, којом је забрањивао проповјед у црквици, — народ је хришћанце јурио, као гљиве последије кише, да чује проповједи у црквици.

Стеван. А сви желе, да би се слово правде одржало на висини, и да би се распрострло од истока до запада.

Хавлик. *Revera, domine reverendissime!* (Живо). Да, то врло желимо! Велика је потреба, да слово правде славе слави а лажни пророци, најмљени паствари, да нишчезу! И ми гајимо наду, да ће се из Витлејема расути свијетлост по свој земљи,

и да ће прогонити све штетне најамнике винограда Христовога. (Поклони се и оде).

Стеван. Што мисли овај жутокљуи? Зар ће још голобради студенти опредјеливати ми, какву ћу мрежу и на коју звијер разапнати? Не чуди се Стеване, и ти си био у броју онијех слијепијех служитеља црквенијех, који су почели скидати копрену са очију стада, заборављајући, да свако око у данашње доба не подноси свијетлост, и да каткада насе стадо у мраку. Но не бој се! Нико још није завршио у твоју душу! (Шеће по соби; заустави се код стола, на којем леже разне књиге и хартије. Узме у руке књигу). „О сађењу слова божјега“, „О Троици“ — то је оружје, које је узјамила света црква из руку енглескога врага и поново наоштрено за опровргавање њенијех основа! И с наше стране треба много силе, оштроумља и пријетња; црква се мора заштићавати и пламеном гломаче, прије но што одоли правди, која се родила у памети људској.

Појава четврта.

Стеван и Хус.

Хус (још за сценом). Мистр Палеч, говориш ли ти то? Је ли могуће? (Долази). Који те добри анђео довео у мој скромни стан? Поздрављам те, пријатељу! ако ти не досађујем овим именом. Постао си врло риједак гост у Витлејему, откада живиш на архидерејском двору.

Стеван. У данашње вријеме много рада у дому господњу...

Хус. Много, право збориш, врло великога посла!

Стеван. Дан пролази непримјетно усрдном настиру и ријетка је минута, која је посвећена дружби и пријатној бесеједи. Душом сам свагда у теби и с тобом, мили Јане мој!

Хус. Радо вјерујем, тако, као што смо не један пут из једног бокала пили и на једном кревету спавали. Тјешни ме, што никада, овуда пролазећи, не би заборавио Витлејема, ма да многи тврде, да си се одрекао старијех другова. Ма да сам се у многим преварио, но у теби још нијесам изгубио вјере.

Стеван. Хвала Богу! Мој пут није био залудан и мене је Господ амо привео у најгоднији час.

Хус. Но, што ти говориш?

Стеван. Ја нијесам к теби свратио, што сам овуда прошао, као што си се изразио, драги Јане: но су ме важна дјела принудила на то. Не могу даље да гледам на ове смутње, које раздиру Чешку, и увлаче је у опасност, где је човјечија рука не ће задржати, док јадна не пропадне у пропаст.

Хус. Иста брига лежи и на мојој души и волио бих знати, како ће се сачувати од ове невоље?

Стеван. Помоћ је у твојим рукама.

Хус. Како то?

Стеван. Зар ме не разумијеш? Ето ти си глава свега покрета, који руши основе црквенога здања и који је громко одјекнуо по цијелој земљи! Ето ти си вођа учења, које грози, да

ће оборити до сада непољудане стубове владичанства римске цркве.

Хус. Зашто збориш о мени слабом и недостојном? Ради чега не спомињеш учитеље, кад говориш о ученицима? Не говори о мени, пријатељу! но о Милћу Крозјершском, о правом пророку, који је карао нарушитеље морала; о Матији Јановском, вриједном преобразитељу у винограду Христовом, — говори о овим звијездама, које су сјале већ дуго пре мене и мој пут расвјетљавале, а ја сам пошао њиховијем трагом, као ученик. Говори о великом Вилефу, који је јенијалнијем умом и смјелом руком стао потресати здање храма, које је панство подигло над сјајнијем с поља идолом извращене вјере... да о њему говори; ја сам само прост раденик у овом трудном раду, кога су започели ови мајстори.

Стеван. Ти не би био Хус, ако би одијевао своје мисли у бурне и бесмислене фразе. Познајемо ми тебе добро; а заврши ли дубоко у тајне свога срца и тамо ћеш наћи, да си ти данас — заиста глава свих разлика у чешкој цркви и да, ако би ти сишао с тога пута, наступило би измирење свију партаја, које се тару у борби и раздору.

Хус. Ја?... И то ми предлаже човјек, који је некад знао сваки кутић мога срца? Зар да изречем, да сам прије био лаж-

ливцем, лажнијем опадачем непогрешиве цркве и ријечи божје? Зар своју прошлост да изнесем на гилотину, да свјетска лаж и духовна надутост славе побједу? Мало ме познајеш кад мислиш, да мијењамубјеђења као хаљине!

Стеван. Убјеђења! Један само вјечни Бог свевиди и непогрјешивје; људска убјеђења мијењају се по укусима — то сам на себи испитао.

Хус. Не обмањуј себе у жељи да и мене сад обманеш! Ти сада говориш против убјеђења! Правда је врло дубоко пустила своје корене у тебе, а да би их могао лако из себе ишчупати; она је и сада с тобом у тијесној вези; но забацио си је пред свјетском користи.

Стеван. За што ме опадаш тако?

Хус. Рад људскога пишманлуга! Знам ја, да си љубио правду, да си био противник онијех заблуда, које су изврнуле ријечи Христове; но твоје велико честољубље одвело те с правог пута и предало у њаволске руке. Ради тога, што су те свуда називали првим међу преобразитељима цркве: ради тога, што за своје жеље најеси имао изобилје свакојакога блага, — бацио си заставу истине и стао у редове њенијех противника гдје ти се смјешка богата награда.

Стеван. Од тебе, Јане, приправан сам и ове оштре убоду у срце примити!

Хус. Не би ли хтео бити каноником? Сад мислиш и о епископству?

Стеван. Ако би била воља божја, морам се покоравати. Не нијесам рад овога, што ме називаш — превртљивцем, престао подривати основе цркве; но ради тога, што сам увидио да слабост људска, без утицаја духа с више, који увијек ствара, не може сазидати ново здање на земљи, у којем би истинно вје-

Царски двор у Бечу.

рујући могли с чистијем срцем служити Богу. Увидио сам такође, да је ријеч божја прешла већ у дјело и цркви његовој неће одољети ни врата адовска! Чегу у њој разум не постигава, томе је срце дужно вјеровати: тада ће само бити мир на земљи, на којем ће се сазидати и царство небесно.

Хус. Удивљено слушам те и не разумјем, каква је цијел твојијех ријечи.

Стеван. Што би ти рушио, што се не да срушити, мјесто да пружиш руку измирења.

Хус. Никад нијесам био пријатељ смутњама; ја само желим ваљане реформе.

Стеван. Нека буду реформе: сама црква има их у виду.

Хус. Црква цијеле вијекове трила је реформе, но није помишљала, имајући вагда једну цијел, да њима утврди свјетску власт на развалинама човјечијег разума.

Стеван. Овијем се одзиваш Јерониму. То онадање није изашло из твојега срца.

Хус. Ја да се бојим? Је ли то одјек епископскијех савјетника или твоје лично мишљење?

Стеван. Не питај ме, но ради како ти савјетујем.

Хус. (Послије краткога премисљања иде к вратима). Хавлик!

Појава пета.

Пређашњи и Хавлик.

Хус. Скупи књиге: Дијалог и Тријалог, с чешкијем преводом и све, што су из пера Виклефова и однеси у двор епископски — но не диви се, што то жели владина — и реци: магистар Хус шаље књиге и стоји заједно с правдом, не плани се приговора!

Хавлик. (Махну главом, сабра књиге и изађе.)

Хус. Не слави побједу у души! Ништа не можете учинити овијем књигама! Ви немате таквога оружја, да опровргнете истину. Можете је угушити, притијеснити из вријеме, но она ће

Српско коло у Далмацији.

Хус. Шта? ти мислиш да црква ради, што раде њени раскалашни служитељи?

Стеван. Оставимо дјело овако, какво јест: правда ће побједити, — ово си и сам учио; нека она сама себи прокрчи пута; ти пак пружи руку измирења, да те узвишена правда нађе у миру са црквом. Иначе се Чешка не може у данашње доба спасти од погибели. Учини само један корак примирења: издај од себе Виклефове књиге.

Хус. Само? и то суду, којегу ће архијепископ означити, и не питајући за мишљење нашега универзитета?

Стеван. Суд ће бити праведан! Издај књиге само за то, да се види, како ти желиш свеопштега мира!

Хус. Свештенство може дати најприје од свију мира; нека оно само дозволи слободу ширења мојега учења. Својијех књига не дам.

Стеван. То ми нагледа тако, као да се ти бојиш издати их на суд, да не би твоја правда потавнела.

на скоро обновити ту борбу, и ја, као вијеран заштитник њен, стајаћу уз њу мушки, ма морао за њу и сам живот жртвовати!

Стеван. Мани се овијех мисли! Ово је узалудна борба: моћ духовништва тако је велика и мреже његове тако разапете, да ти мораш пасти, ако и на даље поведеш с њим борбу! Тога ради у име некадање наше дружбе, молим те: да напустиш борбу с црквом! Људска рука не може одољети њеној сили; и ма да се ти, занет својом идејом, бориш до последњег издихаја — ти ћеш ипак пасти и погинути, и ништа нећеш добити. (Одлази.)

Хус. Од каквога си гада позајмио свој језик, да послѣ твојијех ријечи срце у мени бије неспокојно? До сад сам тврдо вјеровао у своју идеју; здрави ум народа са његовијем симпатијама ступао је мојијем трагом; сјеме мојега учења већ сада доноси прекрасне плодове... а ти мој друг из дјетњства, мој некадањи ортак у борби, постајеш вјесником несретнога свршетка!

Појава шеста.

Хус и Јероним.

Јероним (у путничком одијелу. Још на вратима). Мили Јане!

Хус. О милосрдни Боже! Јерониме! друже мој! Тебе је само небо послало, да поткријениш моју изнемоглу душу!

Јероним. Видим ли те опет?! Поново могу те привући к срцу, најдрагоценије скривене моје душе и ускликнути: Да Господ чува тебе, славу чешкога народа!

Хус. Али откуда ти тако изненада? Ја се прије падао...

Јероним. Да ће те посјетити епископ Зајец, твој добри пријатељ, као што се проноси глас на све стране: тај Зајец као што знаш и мој је добротвор: он смислио, да замном дође управо у Угарску, пошто ме острогонски епископ смјестио на стаи двије недјеље у тамни гроб... нека му за то Бог плати! Из Угарске упутио сам се у Кркову и тамо сам видио само весело живот; но и ту, гдје се одомаћили присталице панске, нијесам се мањо својега дјела. Но мени је предстојао још даљи пут — к руској браћи, гдје ми је срце ожњавело! Ах, брате! У Русији је сада средините Словенства, као што је записано у нашим старијем летописима. Од усхићења сам заплакао, увидјевши у њих обичаје предака, који су код нас изчезли, гдје најприродније свршују пред старом службу божју роднијем језиком. Од Руса носим поздрав вашим вијерним слугама божје ријечи и наду, да ћемо се један пут слати у једну велику преображену цркву.

Хус. Ако Словени не изчезну под утицајем римскога духа...

Јероним. Тога се не бојим. Бистром току новог времена не може духовништво поставити никаквијех препона. Реци ми, како напредује дјело наше цркве? Од милине се топло моје срце, кад сам се нашао пред витлејемској црквицом и сјетио се, да се из тога мајушинога адања шири свјетлост по свој васељени!

Хус. Свјетлост се распростире... но мора угаснути. Хоће да ми забране сваку службу, сваку проповјед у црквици.

Јероним. Што се они луде?

Хус. Само ради црквених прихода — и као што сам предвидео, дане су привилегије, да народ сиса духовну храну једино на немачком језику, као што је било у обичају, кога су странци завели у чешкој хришћанској ошћини прије, но што смо ми по праву почели крчити пут народном језику. Предлажу ми, да затворим светињу, гдје се Чех осјећа Чехом! Ја морам да угасим свјетилник, који разлијева вјечну свјетлост по свима крајевима моје опширне домовине!

Јероним. Не, не смјеи твоја цијењена рука извршити таква преступ против чешкога спаса! Сабери силе и запливај против тока бурнијех валова, што више приличи мужу, но пливати по мирној површини ријечној. Ја ти изнова обећајем, да ћу ти помоћи повести лађу!

Хус. Да, мени је нужна топла помоћ! Из епископске резиденције дунуо је оштар вјетар. Епископ проклиње Виклефа и скупио његове књиге.

Јероним. Подај му потпуни извештај његовијех гријехова, а не цвијет бесмртнога духа, који само вене у његовијем рукама! Што вели на то Праг?

Хус. Магистри постају противницима свега учења.

Јероним. А краљ? Како се показује Већеслав? држали заједно с панистима или са чешкијем учењем?

Хус. То ти не знам право рећи: краљ има добро срце, он жели добро народу, но тако лако и пада у замке, а епископ је човек одважан; но осим тога, благодарећи непрестаним силеткама из панскога престола, чисто црквене ствари већ су додијале краљу.

Јероним. А како краљица, побожна Софија?

Хус. Софија — само жена краљева, а не сам краљ. Свакако је благородна душа.

Јероним. Смирена, као њен исповједник. За сваки случај

ваља ми се потрудити у дворац, да сазнам: гдје и шта треба чинити, да би нам се колесо боље вртило. Ја не ћу пресађивати, ако дјело храмље, или повлачити се као слијенац по мраку; циљ мора преданом стојати управо и да к њој води прав пут!

Хус. Не бјежи унапред, док се не изнесе приговор на Виклефа: ја сам послао књиге његове... можда ће изградити боље за развитак цијеле ствари, односно за мене.

Јероним. Ти послао књиге? Ах! Јане, Јане! камо ће те одвести твоја искреност? Како можеш вјеровати епископовијем ријечима? Његове излоге треба да слушаш као прости звук; ти мораш бити тврд као нефина, о коју се одушире чешко право. Држи у рукама своју библију, у устима мач краснорјечија, а на грудима штит правде, и ти ћеш изаћи побједитељем из тешке борбе, док не римски првосвештеник остати посрамљен. (Одлази).

Хус. Побједитељем из тешке борбе!... Да, до сада се моје душа тјешила овом обманљивом пјесмом кад год ме напао заблуђени свијет. До сада је вада у мени вјера живјела, да се ја нијесам узалуд упустио на опасну борбу и да морам само чекати вријеме, ако мислим побједити.

Појава седма.

Лунач, Маргарита и Хус.

Лунач (отвори врата) Excusabis, domine! Са мном долази гост, коме ћеш раскривити двери срца (Пропусти Маргариту у собу).

Хус. О милосрдни Боже! Кога видим?

Маргарита. Драги мој сине, мили мој Јане!

Хус. Мати! (Топло је загрли). Где, небеса ми данас шаљу изобилје својијех дарова! Но што те принукало, да оставиш мирно огњиште и да дођеш у бурну престоницу и не обзнанивши ми?

Маргарита. Ти ме принукао, сине мој, ти, моје несретно дијете! Свакојаки гласови допирали до мојијех ушију о теби. Испрва свијет говорио: да си се палуно духа светог и његов огњени језик да је на тебе сишао — и моје старо срце ожњавело радошћу. Сад говоре, да си заблуђела овца и да друге у заблуду водиш — и ове вијести хтјели су ми срце разрушити у дијелове. И ево, сабра све изнемогле силе и дођох у Праг, да би се сама увјерила и чула, што ради мој син.

Хус. Сада можеш одморити твоје старачке кости и код сина можеш сазнати и чути, што он ради.

Маргарита. Већ знам.

Хус. Знаш?

Маргарита. Радо сам пропитала, гдје је та црквица, у којој ти сијеш сјеме божје ријечи; но моје срце стужило, што ме изнемоглост присјели, да се одморим на прагу саме црквице, јер су ме ноге изневјериле; међу тим дошао овај ђак и одвео ме у црквицу.

Хус. Зато ми је данас тако лако око срца било, што си ти била не далеко — и душа моја као на лаким крили узносила се к престолу господњем!

Маргарита. Да, сине мој... ти си тако говорио, да је моје срце трептало од слатке туге и нијесам могла плакати... При том сам молила Бога, да он твојијем устима увелича славу своју.

Хус. Што сада мислиш о твојем сину? Је ли се смирило твоје срце?

Маргарита. Сједећи на камену низ црквицу, спокојно сам задрјемала, но међу тијем сам у души непрестано била с тобом. Тада ми се причинило, као да народ са свију страна свијета долази, да би видио твоју славу; при том указала се зора на небу, као да гори сав исток великијем пламеном а по сред њега да ти стојиш... но ја те нијесам могла познати, на теби је било страњско одијело... и кад сам те почела звати, јавила ми се твоја прилика и сво небо било окрвављено, тако да сам се у страху пробудила.

Хус. Приповиједањем твога сна нијеси ми одговорила на моје питање?

Маргарита. Снове шаље Бог. Ја сам остарила, вјерујући у ово; ради тога и тебе молим, мили мој Јане! — ма да си ти учен човјек и слуга цркве, а ја проста жена — срце се моје свагда држало Бога и сада те оно моли: сиђи с пута, којијем си пошао.

Хус. Мати, што ти збориш?

Маргарита. Твоје ријечи одушевљавају и као онтри мач продиру к срцу; и кад би те даље слушала, мислим, е би ми дошло да се одрекнем од свега онога, чим се до сада тврда вјера чувала у мени; то би се случило и с осталима, који су већ остарели у прадједовској вјери. Ја заиста, још нијесам чула таквога проповедника, у Витлејемској црквици, као што си ти: не само што се тиче красоте говора и избора ријечи, но и самога смисла проповједи.

Хус. Моја проповјед остаје тога ради, што у њој само правду износим.

Маргарита. Мене је само страх, да ће се услед твојијех ријечи, срушити стари поредак и да ће наступити новије време, у којем ће свијет бити захваћен пламеном.

Хус. Само да изгине смет који ружи благослов божји!

Маргарита. Старање о овом остави једном Богу! он од свију боље зна, што је корисно дому његовом; а ти не руши смјелом руком оно, што је у њем до сад расло на утјеху благочестивијех душа.

Хус. Но ако видим погријешке, заблуде и обмане, хоћу ли и преко њих мучке прећи? Зар ја морам бити заједно са себичнијем људима, који тумаче ријечи Господње само у своју корист?

Маргарита. Човјек треба о себи да води бригу и да не окривљује другога. Нека сваки с благочешћем служи Господу и мир ће на земљи владати.

Хус. Да, кад би цео човјечији род имао твоје срце, то јест срце небесне чистоће! Тада ми не би требало, да ступам у борбу, да побијем свјетску гордост и оне злоупотребе, које сам већ споменуо! (Са улице допире шум црквенијех звона и неко мумлање измијешаног разговора). Кад би божја правда царовала на земљи и кад би људски закони имали своју силу — тад ми не би на ум падало, да подижем глас против... али шта то значи? звоне сва звона као да навјешћују неку побједоносну славу?

Маргарита. Можда звоне коме на сјајну сахрану.

Појава осма.

Лунач, Хавлик, Ђаци и пређашњи.

Лунач. Професоре! Знаш ли шта се догађа?

Хус. Шта?

Лунач. Епископ чита онијело над твојијем књигама.

Хус. Шта велиш? Можда се шалиш?

Лунач. Тек што си послао по Хавлику своје књиге а мистри стадоше достављати у двор епископски све трактате из учења Виклефова, која су им руку допанула.

Хавлик. У епископском двору био је већ збор, који је држао договор, шта ваља учинити с књигама.

Лунач. Но збор је имао већ готову осуду, прије но што је и видно књиге.

Хавлик. И кад је било сабрано преко двјеста књига...

Лунач. Владик Зајец одлучно се, да их преда пламену...

Хус. О не дај Боже!

Хавлик. Већ је дао — на жалост!

Лунач. И џелат је сложио на гломачу све јер-тичке књиге и за тим их потпаљено, тако да се при дим раширио по цијелом двору.

Хус. И Праг ово гледао? И ви нијесте бранили?

Лунач. Нас било једва наша људи; владика дао свој дом војницима околити; а Мала Страна*) већим дијелом стоји уз господу, који малају Господа Христа себи у корист... и овај део града запласио се од проклетства, којег је епископ изрекао над тобом и над твојијем друговима.

Маргарита. Мајко божја! мој сини проклет! (Спусти се на колена).

Хус! Не бој се ове ријечи, мила мати! Ово је стрела, која једва окрзне кожу, но за то распирива у крви цео пожар!.. Они желе боја и изазивају сву силу; бране се лажу, употребљују насиље, — нека буде по њиховој жељи: војна на војна! У мене нема страха, и ја ћу ако је нужно и саму главу жртвовати. Моја је девиза правда, и стао сам у њене редове и ја је нећу напустити, или док она не побједи, или док ја, њен вјерни заштитник, не погинем!

Маргарита (устаје). Одреди се, мој сине, ове мисли! — Дуна ми говори да ћеш погинути!

Хус. Баш за то — слави и благослови мој помен! За мене нема веће среће, но бити мучеником за правду и показати чешкој земљи, да сам достојан назвати се њенијем сином. (К Ђацима). Идите к професорима и реците им, нека се скупе на договор у гостиницу к „Црној руци“... ја идем за Јеронимом, те ћу с њим заједно поћи краљу. А ти, мој добри Луначу, не остављај моје мајке, док...

Маргарита. Не излази из куће, мој сине! Прихвати се мојијех груди, да те не надјача поток људскога насиља!

Хус. Ја сам у божјим рукама — и напор људскога насиља остаће узалудан, ако Бог сам не дозволи, да ме порази удар муњини. А ја се не могу сакрити на твоје груди, моја драга мајко, док се не положи оружје потегнуто за одбрану; иначе би изневјерно својеме дјело као кукавица, а од овога нека ме сам Бог сачува! Моли се Богу за мене, света жено, и упути ме мушки к мојој цијели! Моја груд дише надахнута божјим духом и она ће сатрти противнике наоружане адовим оружјем у борби, која предстоји. Са мном је Бог и дјело моје неће погинути! (Излази.)

Ђаци С тобом је Бог, и дјело твоје неће погинути! (Излазе за њим).

Маргарита. О Господе! просвијетли га на твојем путу!

Лунач (синовском нежношћу посађује на столицу Маргариту).

(Завеса пада.)

(Продужиће се.)

*) Један део Прага.

Прев.

ПРОЂИ С' МИРОМ....

(Дора Кубицкова).

Прођи пољем пуним миомира,
узабери разнолико цвеће,
па закити узбуркане груди —
замерити *цвешак* теби не ће.
Ако опет на годину дођеш:
биће бокор пуна нова цвета;

што узбереш, поново ће цвати,
новом цвату то ништа не смета.

Али ако учвељено нађеш
биће оно, што га „*срцем*“ зову,
не гази га, што је лудо тако,

да у теби види срећу нову!
Ако ти се учини *несредно*,
не ругај се, што те тако воле!
Прођи с' миром!... Не сиграј се њиме,
јер га *немар* прекомерно боле!
„*Љубисав*.“

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Невесинџа у X пјесмама, сјјезао *Филип Ј. Ковачевић*. Цетиње у државној штампарији, 1885. г. на 8-и стр. 147. Цијена 1 ф.

Кад је изашло на штампе ово дјело па кад сам га прочитао, био сам одмах узео перо у руке да га прикажем у ком нашем листу; али пошто сам се сјетио, да се морам најповољније о њему паразити, одустао сам докле се с које друге стране чује који глас о њему од критичара *комишенишијега* и *удаљенијега* од мене. Али ево ће се брзо друга година навршити, како је *Невесинџа* на свет изашла, а о њој наша критика ћути као залвена, прем да је била оглашена од наших листова и од „Срп. Листа“ врло симпатично предузетнута!

Узрок овоме ћутању ја наоидим прво у пезару, који на пољу наше критике царује; друго у поцијенаности нашој политичкој, у слабом нашем душевном јединству. Како сам поуздао дознао, ова се књига није ширила даље од круга песникових познаника, нити је више ко тражио, ни читао особито са Дунава, него је миши једу!

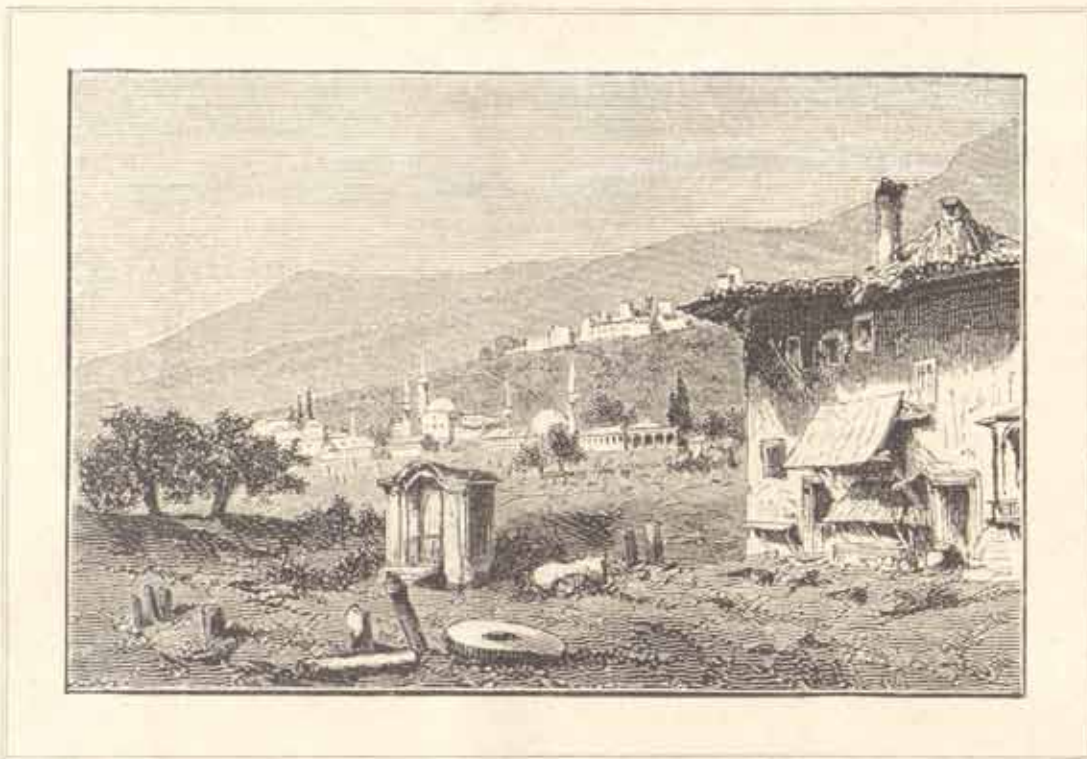
Али о овој теми, о свезама нашим душевним, дало би се доста писати, па не ћу да нам се злотвори веселе, а није ми то намјера ни била, него да прикажем *Невесинџку*, да проговорим о овој дивјеној појави на пољу наше епике.

У *првој* пјесми долазе Херцеговци на Цетиње, траже помоћи про-

Ту су једну нојцу коначили,
А у јутро рано уранили;
Па их ето у племе Баџане
Код војводе Баџевић Максима.
И ту једну нојцу коначили
А у јутро рано уранили;
Па их ето пољу Невесинџу.
Добро су се уморили момци
Докле пољу Невесинџу доше;
А кад били близу Биограда
Биограда на сред Невесинџа
Покрај мале Госпођине цркве;
Ту их био данак оставио
А тамна их нојца прихватила.

И тијем се прва пјесма свршује. Опис овај повратка с Цетиња наводи јер нам каже, како стоји Невесинџе према Црној Гори.

И овдје ми је одмах примјетити, да се пјесник одликује, како овдје тако свуда познавањем како простора, куда се његов сјјев развија, тако лица, која су прву улогу играла у њему, које је предмет сјјеву.

Призрен.

тиву зулуждара, е не могу већ овако живјети. Кнез им даје праха слова и оружја да заметну кавгу.

Ни на то вас оставити не ћу;
Кад с Турцима боја задјете,
Па станете лонити анчаре
И од живе ватре цефердаре,
Послаћу вам огњевита знаја
Харамбашу Павловића Пека
Са соколом Рамовић Новаком
И са змијом протопопом Милом
А за њима хиљаду момака
Од ваљане моје Горе Црне,
Да вам Срби у помоћи буду.

Тако Невесинџци постижу своју сврху; примају оружје и чебану,

Па их ето преко Горе Црне.
Далеко је поље Невесинџе:
За јунака четври конака,
Ма за рају, којој није станка,
Тек ако је три бијела данка.
Докле доше на Грахово равнo
Код војводе од Грахова Анта,

И само Косе Ивковића, с којом ћемо се брзо упознати, није лице измишљено, него само што је њезина појава у буни невесинџској анахронизам, јер што се о њој пјеза, зблио се десетак година прије. Но то ништа не смета, и да је са свијем лице измишљено, јер је у њој идеализована слобода Херцеговине, као што је идеално лице и њен суђени војно, с којим ћемо се такођер брзо упознати.

У *другој* пјесми упознајемо се са браћством Љубовића на гласу беговима у Херцеговини, који дају најближи повод устанку невесинџском.

Колико је над Босном бегова,
Равно Босном и Херцеговином,
Од добријех кућа и оцака,
Међу њима нема ни једнога
Ка кућића браства Љубовића.
Кажу мудри сваштознанци људи
Откад су се Срби потурчили,
Све племићи и господичаћи,
Те им бјеше као умријети
За крст часни и слободу златну:
Љубовић је вазда беговао
И рађао поштене јунаке.
Па и јесте, побратиме драги,

Колко си обина' свијета
И видио чуда по свијету:
Не видије ока и погледа,
Јуначкога стаса и ураста
И онога лица господскога
Као што је племе Љубовића.
Све јунаци кршили вилењаци,
А кадиле као горске виле:
Чиста крвца српских племића
У њима је сјеме сачувала.
Него им је залуду лепота
И њихово гојство и јунаштво;
Стара су се доба породила:
Од орлова и од соколова
Помиљеше шуме и грмуше
Од јунака рђе и богаљи,
Од кућића злице и скитачи.
Колико је над Босном бегова,
Равној Босном и Херцеговином
Сад горега нема ни једнога
А од злића бега Љубовића.

Најстарији Љубовић ниље браћу да куње харач,
А који вам не даде харача
Ја што нема, ја што дати не ће,

Који турску славу задобисте
Када нашу вјеру раширисте
Од истока сунцу до запада!

И што сте се раније родили
Да вас наша брука не затече,
Којом ћемо с главе погинути!
Тоже се Осман-бег насмеја.
Што ће празно господство људима
Нако да се свијет с њима руга?
Силна чувствна код слаба могућства
Увијек су жеље ишмијане

Купем ти се стари беже Медо,
Каква ти је српска спротиња
Моја жарва твоја б'једна раја,
Да је данас на слободу пустим
Да дарујем поља и ливаде,
Нека ради да се хљебом рани,
Сјутра би ми ошак зашадла!
Пук другог Бога не познаје
До онога који громом гађа.
Али тај колач не ће мене допаути, него
Ја ћу рају до коже гулити,

Руски споменик у Плавни.

Удрите га на стржево коље,
Да се други научи памети,
Што ће рећи бегу дуговати!

То га чуо бег Рединашић старац од стотине љета а рода господскога, па му каже да то није ни по једној сурни пророкова алкорана и кори га:

Од Бога је велика грехота
А од људи аззор и сражота,
Спротињску жуку отимати
И на туђу штету живовати.

Осман-бег Љубовић му се подругује знању алкорана и блаженству што га у целегу чека.

У старости големо мудрусти
Ма је слаба што је остарела,
Па за луде не вриједи људе,
Који су се доцније родили.

Па се Љубовићи подигли да харач куње по Невесињу. А Рединашић удахну, па овако старац проговара:

Туђа жука залог је горки
Како дошла онако и прошла;
А нама ће у грло пријести!
Сву смо земљу навунили жука,
А небеса плача и јаука...

Благо вама, стари витезови!

Сабидат' је ваада у ступицу,
Све по двије ноге у опанку,
Нека тужи, да ме боље служи!

И овим се завршује друга песма.

У *трећој* pjesmi Љубовићи куње мобу, да жању пшеницу. Ту је и Коса Ивковића са десет брата. Ту је pjesник покупио све стихове, у којима се најљепше дјевојке описују по народним pjesмама, те нам представља идејал српске жене.

Виће чудо беже Љубовићу
Око њега окрену се кула,
А обрну свијет наопако.

Па дозивље два своја синовца и овако их бесједа:

Браћо моја, ћедо Љубовићи!
Добру сам вам покупио мобу
Са Бежђића и Трусице горње,
С Лукаваца и са Грабовице
И са танке Ивковића куле
Девет брата девет Ивковића
А пред њима Ивковића Косу.
Ма каква је Ивковића Косе!
Јал' је вила, ја ли је родила,
Ја ли јој на бабиње била!
Онаквога стаса и ураста,
И онога ока и погледа:
Ја не вићех у једне дјевојке!

Него спраљајте господску вечеру, е кад сунце почне сву њу рају пустити доха а Ивковиће позвати на вечеру.

Ако Бог да те се вонзију,
Свајема њу девет посјећ' главу,
А њихову сестру заробити,
Е ми без ње живовања нема!

Што је намислио то је и учинио. Него се сада боји Андра Протовића.

Вјереника Косе Ивковића
И његова Богом побратима
Рајетила Режетовић Сима;
Скоро ми се навиче одметнуло:
Ако чују ништа што је било
Без јада се мога проћи не ће,
Ја без мога ја без њиховога.

Те синовце ставља на стражу а он води Косу у одају, да је тјешн,

Не бих ли је мааду преласиво
И њезино срце задобно.

У четвртој пјесми састала се до три побратима: Продан Лунар, Бошко Гуани, и Стефановић Кико са поводом погна Радовићем у касабу на крај Невесиња, на бијеле дворе Зечевића, на ту вино пију и аборо о Турака,

Какве јаде сиротиња граде
И какве јој намећу хараче.

У то к њима придолази Протовић Андрија и казује, како је видно Љубовиће, како се враћају гонени харач, а за њима раја гола, боса гдје пристије и плаче:

Ази, Турци, ако Бога знате!
Смиљујте се сиротиња раји!
Е што ће вам пусти кадилуци
Када раја пониска од глада.
На то Турци не обрћу главе,
Но пјевају и харач ћерају.
У то једно голобрадче зудо,
Те од туге бјеше пресвиснуло
Најслабему Усејину дође,
Па му дјете кроз плач проговара:
— Господару, беже Усејине,
Доста ти је стотина оваца
И под њима друга јагањаца;
Доста су ти двоје пушке мале
И бабоне токе са превју,
И сестрини алатни укосинци;
Сјајан ћемер остареле жајке,
У који су стотина јакића
Сви у суво заливени азата,
Више азата него ли азата.
Вала ћемер кутју дуката:
Не гони ми второге воде!
Два ми гроба на дох остадоше
Стара жајка од шездесет љета
Стари бабо од петмест више,
Они ће ми сканати од глади...
Бег Усејин, драги господаре,
А тако ти жајка здрава била
И твојих се очи наљубила!
Поврни ми воде ранитеље
Да прераним старе родитеље.

Усејин га погледа пријеко на га ошину канџијом преко плечи, раздере му кошуљу а потече крваца. Писну дјете као звија зута.

Пош Радовић напомиње што су на Цетинју обећали, на још не започину. Продан Лунар зариче се, да ће пребацити робље у збјегове како кркане, на сакунит' дружину и с њом ударити на касабу прије данка.

Колико је нежељ херцегове
И у њојан турских кадилука
Од Мостара до воде Неретве
Свака чека да ми започнемо,
Кунем вам се и вјеру вам давам
Како пукне пушка невестиња
Грохота ће бити на све стране.

У то долази Режетовић Сима и каже, што се збило са Ивковићима. То још више разјари дружину а највише Косинога вјереника, који ће са побратимом Симој и још са седам осам друга удрити на кулу Љубовића, да Косу избави.

Бад бих јунак тамо погинуо,
Остављам вам на аманет Косу,

Моју диму ветру Невесињу!
Немојте је за рбом удати,
Да ме народ по устима плаче!
Не бирајте по господству жонке
Но по пунци и по десној руци!
А добро ми поздравите Косу
И кажите, ја нам сада кажем,
Да ће мени рака бити лака
Ако Коса поће за јунака.

Продан Лунар на касабу: Стефановић на Трусињу; а Радовић преко Биограда, и тај уговор свечаном заклетвом запечате.

У петој пјесми долази Косе у сужањству, која би се вођела објесити

Него знати за бега Османа
И љубити свој земљи душмана.

На горко тужи Невесиње руци, када нема доброга јунака, да освети девет Ивковића, и њу опрости робовања. Али јој се вила одавала и казала како јој се вјереник зарекао, да ће јој браћу осветити и њу ослободити. Кад је то чула, учиње се бона, на позва Осман бега и замоли га, да је занесе на долове,

Бе ти браћа везују шешицу,
Чини ми се лакше би ми било.

И тако га превари. Када беже на долове сиде, али Срби њега ошколди. Ту се заметне бој, напослије боја стадоше пребијати главе:

Девет брата девет Љубовића
За жалосних девет Ивковића,
А газњу бега Љубовића
За делију Андра Протовића.

Када пушка погоди Протовића

Дочека га Косе у наручја.
Но кроз Андра зрно пролећело
Снишавило срце у њевојке,
Више наса да ј' уквине гласа;
Бог помога китној Невесињи
Иха дробан ћердан о гр'оче,
А на њему три низа дуката
Све жежена азата из Млетака,
На јој много не занесе кзара:
Оруни јој бисер по пунцима
А опали ошве по прсима...

У шестој пјесми славу слави кнез Никола.

О слави се кнеже потрошио
Три богате софре поставио.

И ту нам пјесник редом представља све кнежеве доглавнике, све на главу јунаке пригорске. Кнез служи око софре а уз њега кнегиња Милена,

Би пристала на небо Даница
А камо ли на Балкан царница.

Она носи кнежевнића Данила.

Што га љепшег у Србима нема
Милдијега ни напреднијега,
Ка да су га више одгојило
Јал' му виле у подоје биле...
На челу му жарко сунце сија,
Обасјало кнеза и кнегињу,
Обасјало на се расијало
По свој Босни и Херцеговини
Албанији и Старој Србији
До Стамбола града бијелога,
Нека виде Срби соколови
Док Петровић кроно име служи
И док кресе ужиже свијеће,
Да им сунце помрчати не ће.

За софром се није у славу божју и напја, владика на кнез како се доликује свечаности. Кнез онако завршује:

Ловћен нам је све што Србим има:
Он је ваада недобитан био
И чувао на своје врлету
Српско име и слободу свету...
Ту је српска вјера и надање,
И чујте ме добро Црногорци!
Докле Ловћен на тој вис влада.
Српска вјера живјеће и нада.
Нека мисли свијет како хоће,
Нека бахти и ршумом туче,
Само рђа од ршума трне
Вудућност је српске Горе црне.

Славу кнежевину завршије чувени јунак и певач уз гусле пои Мило.

Узе Мило лабудово крило,
На занг им коњиц удесно,
А на зубац струне натерао,
Помазо лучом сирчевином,
На повуче тананим гудалом:

Стаде хука на горужди звука
Рожом шума под прстима струна;
Оне укуча тјо жракоркоме,
Ко би даде примаче се ближе,
Па се смяла ка да се истанја
По складноме гусала одјеку
А пов поче појат' пошјеку.

(Свршаће се).

J. Толановић.

Краљица српска Наталија.

(Види лик на стр. 97.)

Доносимо слику личне српске краљице Наталије, надајући се, да ћемо тиме, одговарајући дужности својој, одговорити и данашњим осећањима нашега народа.

Сумњало, да данас има и једног Србина, који још није видео лик српске краљице, па ипак сваки Србин радо и жељно гледа увек слику њену, кад год му се само да прилике за то.

Поред пријатне и лепе појаве српске, познате већ целом свету, Краљице, сваки се Србин радује слици њеној, знајући, да поред лепе српске Краљице, има пред очима још и једну најплеменитију и узор Српкињу. Биће да је већ сваки Србин чуо за добро и племенито срце српске Краљице. У Србији је већ многи и многи осетио добру руку њезину. Многа и многа сирота српска породица надржана се данас само бригом њеном; многа и многа српска девојка наведена је на пут само милостивом руком Краљицином. Па колико има сиротих српских бака, који су само помоћу њеном могли отићи у страни свет на науку, да се тамо изобразе, па да буду после од користи својој народу. Да и не говоримо о толиким помоћима, које српска Краљица увек пружа, кад год јој се укаже прилика, да помогне српску књигу, просвету, уметност.

Свој српски патриотизам вринувала је српска Краљица у последњем српско-бугарском рату. Да њеног милостивог срца није било многи и многи српски и бугарски рањеник не би више угледао своје мајке ни рода. Не неколико пута, него за време целог рата Краљица је била она, која је водила главну бригу о свима рањеницима. Она је била она, која се бринула о лекама, о лекарима, о храни, о понудама и о свачему за рањенике.

За то канд доле, Србине, кад угледаш овај лик и пожели: да је Бог поживи на утеху и diku српског народа. A.

Министарство краљевине Србије.

(Види слику у 4 св. на стр. 73.)

Радивоје Милојковић, садашњи министар унутрашњих послова, рођен је 27-ог децембра 1832. г. у селу Глаговцу, у округу пожаревачком. У време детињства Радивојевога није било школе у његовом селу, за то његов отац Милојко Живановић, путујући као свињарски трговац по Србији, Турској и Аустрији, доведе му из Беле Цркве у Аустрији једнога учитеља, и са неколико бољих својих сељана оснује приватну прву школу за децу, па је у тој школи учио и Радивоје. Мало одраслијега одведе га отац у Смедерево, да тамо продужи основне школе и научи приватно прва два разреда гимназије. Године 1844. доведе га отац у Београд у трећи разред гимназије, где је Радивоје редовно свршио гимназију, философију и права на Великој Школи.

Свршио права 1852. г. ступи у државну службу, у судску струку и постао писар суда округа пожаревачкога 1853. г. пред јесен. У тој служби остао је до 1855. године, а у месецу септембру те год. оде као државни питомцац у Хајделберг, а за тим у Париз, те продужи правне науке. Отуда се врати у доживину у августу 1859. године, и у месецу децембру, по повратку свом у Србију, добије прво звање секретара министарства правде. После неколико недеља у месецу јануару 1860. г. буде одатле премештен за једнога од секретара државног савета, а после смрти кнеза Милоша, у јесен те године, под владом кнеза Михаила, Радивој постао I. секретар министарства правде. У том звању остао он до маја месеца 1863. године, кад буде унапређен за начелника истог министарства. Ту остао до јуна месеца 1865. г. и тада постао председник апелационог суда, у ком је звање остао до смрти кнеза Михаила. Кад је 1868. г. 20. јуна проглашен кнез Милан за наследника престола, Радивоје постао министар унутрашњих послова и један од тројице татора (он, Стевча Михајловић и Ценић) малолетном кнезу Милану.

Кад Ценић у јулу месецу 1869. г. иступи из министарства, наместништво кнежевског достојанства повери Радивоју председништво кабинета са портфељом министра унутрашњих послова, и у том положају остао он све до пунолетства кнежева (до 10. августа 1872. г.) За

време министровања он буде у фебруару 1871. г. именован за члана државног савета и опет задржан у председништву министарства и у министарству унутрашњих послова. Кад је кнез Милан проглашен за пунолетна, наступи промена кабинета и Радивоје оде у државни савет, коме је у октобру 1873. г. постављен за потпредседника. Под министарством („чица“) Данила Стефановића, 5. јуна 1875. г. он буде враћен за члана државног савета. У месецу августу 1875. године, у кабинету Стевче Михајловића, Радивоје постао министар правде, и кад тај кабинет у септембру исте године падне, он се опет врати у државни савет и ту остао до другог министарства Стевчинога, до априла месеца 1876. г. Од 24. априла те године до 24. јула 1879. године, за време оба два рата српско-турскога, Радивоје је био министар унутрашњих послова. На фамилијарних разлога иступи 1879. г. из кабинета, но се 1880. г. у јуну месецу, поново врати као министар унутрашњих послова у кабинет Ристићев, у коме је остао све до одступања тога кабинета, до 19. октобра 1880. г. Од то доба до 1. јула ове године Радивоје је био члан државног савета а 1. јуна ове године постао поново члан Ристићева кабинета.

Тако је Радивоје сада пет пут министар. Један пут је био (1875. године, и то само месец дана) министар правде, а четири пута министар унутрашњих послова.

Као председник апелационог суда, у јесен 1866. г. и у пролеће 1867. г. он је као изванредни комесар владин пропутовао целу Србију, испитујући и контролишући рад и владање полицијских, судских, царинских, поштанских и телеграфских чиновника, и том се приликом познао боље са својом доживином, чиновничтвом и виђењима људима у народу.

Кад се последњи пут, у месецу јуну 1867. г. вратио са овога пута, њему буде поверено, да паради устав за Србију, што он и учини, и при концу месеца јула преда тадашњем председнику министарскога савета. Тај устав прегледали су неки од тадашњих министара кнеза Михаила и учинили своје примедбе, но са смрћу кнежевом, не уради се ништа даље с тим уставом. А кад је садашњи устав Србије издан 1869. године, Радивоје је, као министар унутрашњих послова, имао с осталим својим друговима и са намесницима кнежевског достојанства такође учешћа у томе раду.

Алипије Васиљевић, српски министар просвете и црквених послова, рођен се 1832. г. у селу Велишевцима округа ваљевског, где је свршио основну школу а 1845. г. дође у Београд, где је 1851. г. учио у средњим и вишим школама с таквим успехом, да га је те године влада изабрала за државног питомца, и послала у Русију да тамо доврши своје научно образовање.

У Русији он је провео шест година изучавајући богословске и философске науке. С таквим је успехом изучивао те науке, види се по томе, што је био увршћен у оних дванаест академика које је Кијевска Академија одликовала дипломом *магистера* богословских и философских наука.

После тога путовао је по Германији и Француској, 1858. год. прими се државне службе као професор назире у богословији а после у гимназији. 1869. г. постао је професор философског факултета на великој школи у Београду; 19. марта 1875. год. постао је министар просвете и црквених послова, а 27. септембра исте године заузео је опет своје професорско место на великој школи. 24. априла 1876. г. дошао је други пут за министра просвете и црквених послова. 10. марта 1878. год. постављен је за члана државног савета а вршио је и даље дужност министра просвете све до 8. марта 1879. год. 5. јуна 1880. год. постављен је по трећи пут за министра просвете, и 16. октобра исте год. уважи му се оставка, а 1. јуна 1887. год. дошао је и четврти пут за министра просвете и отпратио ту дужност и сад.

Васиљевић је много радио и привредно на пољу српске књижевности. Највише се истакао својим критикама које су много утицале и на публику и на књижевност; па и сада се сматра као најбољи српски критичар. Осим критике он је написао и неколико ваљаних књига за школу: Историја народног образовања код Срба 1867. год. Психологија као наука, 1870. г. Логика 1871. год. Учитељ руског језика 1871. г. Физиолошко-психолошки основи педагогике 1878. г. Однонај између душевних и физичких особина расе и спола 1882. г. Психолошке особине српског народа 1886. г.

Године 1862. изабран је за члана Српског Ученог Друштва и

био је већ више пута председник одсека за философске и филолошке науке, а сад је потпредседник тог друштва.

По свом књижевном раду он припада новој позитивној а политичко либералној партији у којој заузима угледно место. Он је један од оних, који су понајвише припомогли те је српска либерална партија приватила идеју о словенској федерацији. Његовом значајном беседом о словенској заједници, коју је говорио на банкету београдске општине 10. августа 1872 г. у част ступања на престо српског кнеза Милана, задобило је симпатије и код осталих словенских народа.

Јован Ђ. Аванумовић, рођен 29. децембра 1841. г. у Београду, од родитеља: Ђорђа Аванумовића и Катарине. Отац му је био трговац у Београду. Још из раног детињства, Јован је остао без оца, јер му је отац умро, кад је Јован био тек у првом разреду гимназије. Тако без оца оставио, Јован је свршио у Београду гимназију и правни факултет, и кад је под другом владом кнеза Михаила, Јевреј Грујић, садањи српски посланик у Лондону, постао министром правде, он је Јована Аванумовића, као свршеног правника, поставио за писара I. класе суда окр. шабачког. На томе месту Аванумовић је био од прилике годину и по, па у време бомбардовања Београда, 1862. г., буде по својој молби премештен у суд нар. Београда. Ту је Аванумовић служио до 4. новембра 1862. г., а тада је, као изабрани државни питовац, отишао у Нежачку да проучи изучавање правне науке. На универзитету: Хајделберга, Берлина и Цириха, Аванумовић је више година изучавао правне науке; а за тиз је неко време провео у Паризу слушајући и тамо нека правна предавања.

По повратку своје у Србију, Аванумовић је најпре постао писаром апелационог суда, а на скоро секретаром истога суда, и ту је служио до смрти кнеза Михаила 1868. г. Кад је после тога постао министром унутрашњих послова Радивој Милојковић он је Аванумовића поставио за секретара министарства унутрашњих послова, у коме је звању Аванумовић провео више година, док није 1874. г. постао први секретар касационог суда. Године 1875. министар Каљевић поставио је Аванумовића за управника вароши Београда, па кад је 1876. г. Радивој опет постао министром унутр. послова он је Аванумовића поставио за начелника министарства унутр. послова. У овоме звању Аванумовић је био до 5. јуна 1880. г., а тога дана постао је министром правде у кабинету Јована Ристића. Са Ристићем Аванумовић је 19. октобра 1880 г. иступио из министарства, и био је најпре неко време министар на расположењу, а доцније, 8. марта 1881. год. постао је чланом касационог суда. У овоме звању Аванумовић је био до 1. јуна 1887. г., када је по ново постао министром правде у садашњем кабинету Ристића.

Аванумовић је, поред својих радова на: „Историју“, „Новом Веку“, „Српској Независности“ и „Уставности“, радио и на правној литератури, и то углавном криминолошкој. Од његових правничких радова печатано је до сада: „Важност казненог закона“, „Продужени алочин“, „Нужна одбрана“, „Стрија алочина“, „Покушај“, „Саучешће“, „Енглеска, француска и српска порота“, „Присвојење нађених ствари“, „Неколико питања о карактеристикама крива“, „Поврат“ и „Крађа“, узелик на енглеског казненог права.

Због његових књижевних радова, српско учено друштво изабрало га је за свога редовнога члана.

Петар Велимировић, садањи министар грађевина у Србији, био је и пре свога доласка на владу један од највишењих чланова радикалне партије, а сада је вођ левога крила Ристићевог министарства. У своје животно прегурио је преко своје главе доста неприлика, борећи се заједно са својим друговима за начела, која у српском народу врло брзо нађоше највећег и најбољег одзива.

Рођен 9. јануара 1848. у Сиколу, једном селу среза и округа крајинског, Велимировић се школовао најпре у Сиколу, Неготину и Зајечару, а за тиз у Београду, где је г. 1867. довршио технички факултет на Великој Школи. Одавде је као државни питовац отишао у Цирих и у пролеће 1871. г. довршио инжењерски курс на циришкој политехници. После тога је годину дана практиковао на мађарским железницама, и априла 1872. вратио се у Србију и одмах био постављен за државног инжењера у Београду. Али, као човек који је на најранијих својих година заузимао врло видно место у кругу оснивача народне радикалне партије у Србији, школски друг пок. Адама Богосављевића и Светозара Марковића, тих првих пионира српског радикализма, — Велимировић није могао остати дуго у државној служби и у њој себи стварати чиновничку каријеру. Сваки политички борац, особито проповедник нових мисли, на првом је месту дужан радити на остварењу својих начела у име општега добра народног; тога ради Велимировић 1875. г. даје оставку и одлази у Крагујевац, да тамо ступи у редакциони одбор ондашњег органа радикалне партије „Старо Ослобођење.“ И као човек врло жрне парави и запредно добра срца, опет је Велимировић био стојер политичких бораца у својој околини. И не само то, него је он у Крагујевцу на брао постао стојер и свему напреднијем грађанству: одмах по своје доласку он је стекао прво грађанско место у овој вароши, тој другој престо-

ници Србије. Али су у Србији онда, још више него и данас, биле врло често политичке гравнице, и по томе 1876. године наступи реакција у тадашњем, скоро извојеном закону о општинској самоуправи. Велимировић у фебруару месецу те године допаде политичког затвора, кога срећом на скоро би ослобођен, јер га суд за невина прогласи. У тох букине и онај давно жељени и најпопуларнији рат Србије противу Турске у 1876. г., и Велимировић хита на границу, да и сам одговори позиву грађанина према својој отаџбини. Какав је он био у реду бораца с пушком у руци, најбоље нам сведочи то, што је у оним приликама био одликован „медалом за храброст.“ После овог одликовања и свршеног првог рата храброга борца одликује и варош Крагујевац: њега, полицијом збаченога кмета, Крагујевац бира, поред још тројице радикала, за свога посланика на Великој Народној Скупштини, која се фебруара 1877. састала у Београду, да одлучи питање о рату или миру.

Он се за неко време пресида Велимировићев рад у Србији. Због осуде већих судова за мало час поменуто политичку кривницу у Крагујевцу, он је морао оставити своју домовину и живети у туђини. Пуне три године и по Велимировић је провео у Новом Саду, Пешти и Софији, радећи у тих местима стручне инжењерске послове. Тек пошто је крајем 1880. г. свила политичка кривница дата Краљева милости, и он се вратио у Србију, да одмах на скупштинским изборима 30. новембра исте године буде изабран за посланика у свом рођеном крају, у срезу крајинском. А када је отпочео грађење прве српске државне железнице и Србији били преко потребни ваљани и савесни инжењери, Велимировић поново ступа у државну службу и маја 1881. буде одређен, да као инжењер I. класе, врши дужност државног железничког инспектора на прузи Ниш-Врања. Ову је дужност, живећи махом у Лесковцу, вршио усрдно и похвално пуне четири године, а у пролеће 1885. био је премештен у Београд на службу у министарству грађевина. Са тога је места поверењем Његовог Величанства, краља Милана I, и према закљученом савезу међу радикалном и либералном партијом у Србији, и дошао 1. јуна ове године за министра грађевина.

И ако је инжењеру књижевни рад споредна ствар, опет је Велимировић и на књижевној пољу доста привредно: осим рада на првом „Раднику“, „Ослобођењу“, „Ст. Ослобођењу“ и првој „Самоуправи“, листовима, који су излазили у Србији, он је радио и на Знајевој „Илустрованој Хроници“ и „Стражи“ у Новом Саду и на бугарској „Независности“ у Софији; у овом су последњем листу изишла два његова значајна књижевна рада: „О бугарском уставу“ и „Организација срезова и општина.“

Осведоченом родољубу и признатом раднику желимо да својим радом у садашњем му, пуном части, министарском положају што боље послужи интересима свога народа, који према својим великим споменима уне бити захвалан.

Д-р Михаило В. Вујић, садањи министар финансија у Србији, по годинама је најмлађи члан данашњег савезничког кабинета. Сил покојнога, за школу и књигу азолуженога Владимира Вујића, некадашњег професора београдске богословије, Михаило Вујић родио се 26. октобра 1853. у Београду; он се школовао најпре у Београду, где је 1871. г. свршио философски факултет Велике Школе, за тиз у Германији (највише у Берлину и Лајпцигу) и у Паризу, учећи државне и философске науке; у Лајпцигу је положио и докторат философије. Ступивши у државну службу, најпре је био чиновник у министарству финансија, за тиз професор у гимназији, а 1879. г. био је изабран и постављен за професора народне економије и финансије на Великој Школи у Београду. У тох је положају био све до 1. јуна ове године, када је одликован владалачким поверењем, заузео данашње достојно место министра финансија, као члан радикалне половине савезничкога кабинета.

Још у врло младим годинама Вујић је почео радити на књижевном и научном пољу и одмах стекао лепо име. Уа друге омање радове по нашим јавним листовима он је написао и штампано ове веће своје расправе: „Историја као наука“, „Положај и задатак философије“, „Наша економска политика“ и „Теорија и практика новчанских банака.“ А дошавши за професора Велике Школе, одмах је изабран и за члана „Српског Ученог Друштва“; па скоро после оснивања „Привилеговане Народне Банке“ изабран је за члана њеног Управног Одбора. Ступајући на поље јавног политичког рада, Вујић се одмах придружио народној радикалној странци, у којој је био непрестано угледан члан и способан радник. За ово кратко време од свога доласка на владу показао је доста енергије и уметности, да лечи нездравостане српских државних финансија, и Србија се с правом нада, да ће се једном учинити крај досадашњем неуспутном државном гадовању, те да ће државни издаци бити сведени на праве, неизоставне потребе земаљске, а доходи бити постављени на здраву основу и новим изворима увећани. Кад то буде завршено, над Србија буде извучена из досадашње непрестане кризе повчана, највећа заслуга за то би ће без сумње Вујићева.

Светозар Милосављевић, садашњи министар народне привреде у Србији, родio се 19. октобра 1845. у Крагујевцу, где је изучио и основну школу и целу гимназију, па отишао у Београд, да своје образовање доврши, и ту 1867. г. свршио философски факултет Велике Школе. У фебруару 1868. г. пријео се државне службе у министарству финансије, а 16. августа 1869. био је постављен за сундента александаричке ниже гимназије. Из Алексинца је крајем 1870. био премештен у Крагујевац за сундента, а на скоро за тим постављен и за професора крагујевачке велике гимназије. У овом се времену — почетком седамдесетих година — зачиње онај нови покрет у политичком животу садашње краљевине Србије, из кога за не пуних 10 година изиђе највећа и популарнија политичка странка у Србији — радикална. И Милосављевић се с правом броји у редовима тих покретача и оснивача ове странке, и баш се у Крагујевцу у то доба и скупља одлично, и ако не бројем велико, коло младих интелигентних људи, заданхнутих подолубљем и жељом, да се јавним радом народна судбина на боље окрене. Том је колу стајао на челу некоји Светозар Марковић, а уз Марковића видно су место заузимали, поред осталих, Милосављевић и садашњи му колега Сава Грујић, министар војени. То је млађе коло и покренуло у Крагујевцу лист „Јавност“, други радикални орган у Србији. Ондашњи пак систем владавине гледао је с неповерењем на овај политички покрет у Крагујевцу и, разуме се, био му противан. Покретаче крагујевачког радикализма влада почиње гонити: Светозар Марковић би осуђен, Сава Грујић пагуби службу, а Милосављевић буде премештен из Крагујевца. Једна мало слободнија беседа о св. Сави 1874. г., а поглавито његово сурадништво на „Јавности“ отераше га крајем јануара те године у Књажевац, где је готово две године био професор и заступао директора књажевачке гимназијске школе.

Али су школама у Србији потребни добри радници, а Милосављевић је од почетка свога рада у школи изишао на глас као добар наставник и зналац својих предмета: светске историје и географије. Тога ради крајем 1875 г. буде праћен у Крагујевац, и то сада за професора Учитељске Школе, која је на скоро за тим била премештена у Београд. Овде је он почетком 1880. г. био постављен и за управитеља те школе, а крајем исте године за директора београдске велике гимназије. Али, и ако су му ова старешинска места била поверавана због његове осведочене управљачке способности, и ако су његовом заслугом стишани они, дотле чести, вачки переди и у учитељској школи и у гимназији, онет је Милосављевић и у Београду брзо морао осетити жрост својих политичких противника, који у ово доба Србијом владаше. Као виђеном члану радикалне странке нашло се разлога, да у мају 1882. буде премештен за професора у Лесковац. Али на ову дужност он није ни отишао, него је, сматрајући презентај као неауслужену увреду, крајем септембра исте 1882. године, дао оставку на државну службу, и од тога времена све своје силе посветио јавном политичком раду.

Још у почетку 1881. г., када је радикална странка први пут у Србији јавно призната и организована, Милосављевић је био одликован поверењем целе странке и изабран за члана њеног Главног Одбора, у коме је остао до јесени 1883. г. — У знак признања одличног му рада у наставничкој служби, био је постављен за напредног и редовног члана Главног Просветног Савета. — Као човек довољно посвећен у финансијска и економска питања, био је 1885. г. изабран за члана надзорног одбора Привил. Народне Банке, коме је одбору почетком 1887. постао и потпредседник; у години пак 1886. изабран је за председника надзорног одбору београдске штедњичке задруге. — За одличну интендантску службу у I. и II. српско-турском рату био је одликован таковским крстом V. реда. — Книжевни су му послови рад на свима главнијим радикалним листовима у Србији.

Променом владе у Србији 1. јуна ове године, Милосављевић је ступио у данашњи саветнички кабинет, као четврти члан радикалне колоније овога кабинета. А добивши портфељ министарства народне привреде, он је дошао на место, са кога се врло злого може учинити за напредак привреднога стања младе краљевине. У толико се више од његова рада можемо добру надати, што се до сада овом министарству није обраћала, тако рећи никаква пажња, те је дужност овога министра махом вршио министар финансије и привредни послови били за свих занемаривани. А колико се може очекивати од озбиљног радника и предузетљивог духа министарског, доста ће бити, ако само почнемо струке и установе, које улазе у састав овога министарства: Земљорадња и сточарство, индустрија и трговина, шумарство, рударство, статистика, сви повчани заводи, поште и телеграфи. Надати се да ће Милосављевић одговорити праведним очекивањима свога народа и узвишенога му владалца!

Црногорска идила.

(Види слику на стр. 101.)

Нека живота нити зазивања, које не би имало покрај тајних још и светлих својих страна. — Ни пастирски живот није без дражи.

То песници као да анају најбоље. Отуд код њих оно мноштво стихова, у којима оневају и узносе привлачивост пастирског живота. Певајући природи, не могу да обиђу ни пастира, не могу да прећуте његове радости и весеља, које узима на криоцу природину, у зеленој гори, по шумовитих бреговима и китњастим пољанима. . . .

Наша слика представља момче Црногорче на пашњаку код коза. Пастир чува своје стадо. Још је млад, није за мегдан. Сео на хужку, у рукама држи фруду, свира и поева, за стадо као да не жари. Та козе не ће побећи. Једна овде, друга тамо, ал' ипак све су на окупу. Док оне мирно пасу, он се задубио у своју свирку. Пошто престане и малко одане, он ће онет да удеси и посвара, тек се чује на далеко. Ој, како је радостан што му тако може бити. Он свира, и не жари нити пашу: слуша ли ко или не. Најпосле што ће му слушати? Истина, неће имати ко да га похвали и да му рукама тапше, али ни да га покуди. Он свира да угоди себи, да задовољи својој души, своје срцу. То је за њ главно, друго га се ништа не тиче. Бели свет за њ је таван појам. — Шта, зар га баш нико не слуша? Слуша боне, још како! Као да има и међу козама не која пријатељица свирке. — Као што наша слика приказује вашио јарац звонар, вођа целог стада, за леђа нашег малише. Е па где! како се исправно, као баш да узима у мелодији складне свирке. Он је ето слушалац малог музичара. Да може говорити, похвално би његову вештину. . . .

Још ће неко време, коју годиницу, забављати се младо пастирче са својом фрудицом. Међу тим ће замочити и мушком се снагом наоружати. Тада ће заменити фруду и пдличан живот пастирски са двоцеком о ралеку, са бритком бордом, својом верном пратилицом.

K. III.

Г у с л а р.

(Види слику на стр. 105.)

Шта су Србину његове гусле — то је већ сваком познато. Дрво јаворово, од кога је сленац гуслар петосао гусле и гудало, да превуче да мало загуди, свето је српском народу. Српске гусле јаворове у рукама српског Тиртеја, то је она божанствена харфа, која нас је пред светом прославила. Оне су нам спевале епос српског витештва, Илијаду јунаштва српског срца, Одисеју наших ваја и болова; оне су нам сачувале историју негдашње величине и славе, за тим дугу историју пада и понижења, за то историју подвига у тешким данима некушења, истрајности и храбрости под ронским ланцима у опасности. У народних песмама, које су никле на танким струнама српских гусала, под танањим гудалом сленца гуслара, гледамо сву своју прошлост, веселу и тужну, — у њима, као у огледалу, назремо генија српског народа у свима фазама његовог живота. С тога Србин с пошом спомиње своје гусле, с тога су му оне тако свете, отуд онај нијетек, који сирај њих показује сваком приликом. Душманину, који хоће да му их отме и о камен раздупа, он се жуто свети. . . .

Још нису мимолетни дани некушења српски народ, још један велики део његов трни и страда. То је канда његова худа судбина, која му је у животу намењена. Застрто је српско небо густим облацима, још се није разведрило: Косово није освећено, слава Немањина није ускрела.

У прошлости српској, за доба понижења, будиле су српске гусле дух у српском народу, е се не би успазао, да не би илонуо и занемогло. Њима хвала што данас једва део нашег народа узима плодове слободе златне.

Али тим још оне нису одиграле своју улогу. У њиховим струнама још је много зачонаних жеља.

Наша слика представља српског гуслара са гуслама у руци. Слени је стирац, не види светлости дана. Берка му је вођа. Очи је изгубио, он не гледа бели свет, али види очима духа срце и душу српског народа. То су његове књиге, у којима му је свако слово познато. Кад их чита, туга га обузима, те са тугом у српска зачиње се снев и стих. Пева старац неску, гудалом превлачи, крај ногу положио капу, да се дарива. Е па дарујте га, браћо и сестрице, дарујте га ручицама са љубав Бога и српског племена, коме он својим гуслама тако достојно служи.

Царски двор у Бечу.

(Види слику на стр. 108.)

Стеванова црква и царски двор, то су две зграде, са којима је везана успомена свију историјских периода и догађаја како самог Беча, тако и целе аустријске државе. Царски двор је у томе још знаменитији од Стеванове цркве, пошто је с овом више везана историја аустријског католичанства а са двором историја свију народа, који потпадају и који су кад-год потпадали под аустријску државу. Шта би и колико би те дворске просторије могле да приповедају у српским патријархама, деспотама, војводама а и другој властели и господи српској, која је у ишау стотине година тако улазила и излазила; колико

се српских знаменитих новаца, гробова и оруђа тамо као знаменитости и реткости хране; које су повластице, писма и споменике српске, што их дворска архива крије и данас!...

Данашњи двор царски представља слику најразличнијих здања и по облику и по времену постанка их. Почели су га градити Бабенбергови а довршили га Хабсбурговци. У почетку XIII. века положио је Херцог Леополд VII. овоме двору темељ и то на месту, где је данашњи „швајцарски двор“ (Schweizerhof), који је био прави дворски замак, на што он и данас изглед има, а да је и он промењен и са другима здањима у свежу доведен. На самој је слици тај двор на десној страни а прозват је овако од времена Марије Терезије, која је тамо сместила швајцарску гарду, коју је она установила. Једнак се и на слици види пред дворцем а мост је одржан и данас, и задржао је свој облик капије, ма да се више као така не употребљује. Према царевинској канцеларији завршује се кулом, која данас служи као стеница.

Царевинска писарница (канцеларија) је овај леви део двора на слици, и то је најновија грађевина у том комплексу зграда и панаца. Она је у великом замислена, али је морала бити одломак великог дела, пошто је простор био изузет другима здањима, која се исеу смеља рушити.

И тако су ова здања, као весници разноликих историјских времена а уједино и као творевине разних грађевинара и грађевинских стилова — веома знатне, интереситне и поучне грађевине, те су с тога предмет посматрања и проучавања сваког путника, који је кад-год Беч походио, а особито овај део двора, што га наша слика приказује.

Далматинско коло.

(Види слику на стр. 109.)

Многи ти данас чезне и вене за животом варошким. У вароши је он као у рају, разумеж зељањском, док живот сеоски за њ је прави гроб, смрт. Дај му да живи у граду, па си му дао круну. То је с тога, што он држи да на селу нема баш никакве занимљиве забаве, као што има у граду која би ласкала његовом осећању. А је ли баш тако? Није. Ако је коме до забаве, паће је и на селу. Није на послетку сва појезија ни у варошкој животи, и у њему има прозаичних стихова. У осталом како за кога. Ја на пр. претпостављам сеоски живот градском. Кад сам на селу, чини ми се с сам тада најблаже нији. Ту сам ти себи свој, ту је које царовање. Не плани ме више она авет градска — заједљива варошка критика, жрљва и презирање, лавист и отоварање, него ти живим безбрижно и слободно као птица у гори, несело као риба у води. Поред тога уживам, што сам на селу у угодној прилици, да на ближе упознам народ свој, да научим његове обичаје, да чујем шта га жалости, шта ли весели, шта жели, шта хоће. Радује ли се он челу, радујем се и ја; тужи ли, тужим и ја, при тој гледам да га утешим ако могу и умеж. И у свежу томе налазим пријатну забаву и задовољство. — Како ме омет раздрина каква сеоска светковина? Истина ова је проста, на себи нема оног сјаја и блеска који обележава градску светковину, али ништа за то, она ми је ипак жила. Мида ми је она чедност којом је задихнута. Ту нема оне вануђене укочености и привидне удворности, која прати светковине варошке, него све то иде природним путем, без натере и претходног размисљања, у границама пристојности према духу народном. Другачије је на пр. сеоско народно коло на такозваним градским играњима. Док је ово сведено у прости форме, оно се креће на хиљаду измишљених начина. Е на тако треба да буде, — реће когод. Дакако; та играња је чедо оне велике вештачкиње, којој дадосе име „мода“!

У данашњем броју „Немање“ доносимо слику, која претставља сеоско народно коло у Далмацији. На зеленој ливади, под гранатим дрвећем, скупили се сељани, да се провеселе и повтрају. И мушкиње

и женскиње у свечаном је руву и накиту. Ко је на коло хвата се у коло, ко није, седи на страни па посматра. По каткад ће да испале пушку у знак весела. У колу су млади људи, момци и девојке. Млада жена је срећан, може ли да се до девојке ухвати, коју је замилвао. Игра момак, цура поскакује, срце им се топи од милине. По каткад погледа преко ока своју милванку, а она ће да се застиди и порумени, те и земљици очи обори. Разумели су се. Румен на лицу издао је чедну девојку. То је њенина љубавна изјава, за другу она не зна...

— Ли —

Призрен, стара српска престоница.

(Види слику на стр. 112.)

У ово време, кад се води жестока национална борба; кад браћа и небраћа, свој и туђин, јавном силом и подлим начином хоће да отму Србину на што он једини право има, доносимо слику Призрена, престонице српских краљева, летњиковца српских царева. Призрен је још и сад под турчином. Време и сила турска дотераше у некадањој престоници велике српске државе Србе на мален број. Од 20.000 душа сад је на нашу жалост већина Арбанаса и Циндара.

Лепоте и сјаја призренског из доба српског — нестало је. Гробнице и задужбине царске и тврђава, само су споменници српске славе и државе. Али ове споменике није Србин ни у најстрашнијем времену заборавио. Не треба ни сад да их заборавља, него нек прелиста историју, нек види тамо своје право, које му она и на Призрен даје и своје дужности, које му налаже.

II.

Руски споменик у Плевни.

(Види слику на стр. 113.)

Ове што је неприродно и неистинито, носи у себи клицу смрти. — Данашње стање у Бугарској појава је неприродна; народ бугарски заведен је странпучицом, која га не може извести на прави пут. Бугарски великани спремиће бугарско Косово, ако наставе као што су започели. Не знају јадни, да баш они у потаји хране живи, која ће кад-тад ујести за срце целу Бугарску; да ће они угасити свећу њезине независности, за коју се они тобож данас на смрт и живот боре. Њихов поступак носи на себи печат најсхемније непромишљености; за то служе као пример најподлије неблагодарности. Зар тако враћају дуг својој браћи и по крви и по вери, који пролише драгоцену крв хиљадама својих синова за њихово ослобођење? Заста је велико стрљење руско, као што бејаше велика дубав, која је побудила синове велике Русије, да с мачем у руци полете на бугарско бојиште, те да убришу својом краљу горку сузу тужној робиници. Али данас, као да је бугарски народ заборавио, што се јуче догађало; да је заборавио она непроцењена добра, која је прилио на руке великодушног народа руског. Место да му буде света свака капа руске крви, из које је никла његова независност, он је профанира својом неблагодарношћу, и тим поздећује незараслу рану Русије мајке, која још жали жилог сина, који је погинуо на јуначком рочишту, борећи се за слободу бугарску. Тужне сени погинулих Руса на Плевни, вије се око споменика над њиховим гробом, и вапје освету. То је плоча споменница руског срца, која би морала бити одтар и жртвеник народу бугарском, да на њему вади тамјан својих благодарних осећања, и тако да се увек сећа дужности спрам руског народа, свога Месје.

Него није далеко време, кад ће морати пасти копрена са очју бугарских, која их је заслепила, те ће на послетку увидети, да пут којим су их повели њихови великани, није спасоносан, да их он води у ненабежну пропаст, из које их нико не ће више изабавити.

К.

К О В Ч Е Ж И Ћ.

Просвета, позориште и уметност.

— Први свечани скуп кр. срп. академије наука у Београду био је у недељу 20. септембра, у дворани велике школе. На окупу је било много гостију и највише професора и учитеља свију школа у Београду. Чланови Академије Стојан Новаковић и Чедомиљ Мијатовић исеу били присутни. Седницу је отворио председник Папчић, а члан и секретар М. Кујунџић читао је научну студију, одељак на расправу: „Народ и земља у старој српској држави“ од члана Стојана Новаковића. На завршетку прогласи председник академије, да је Стојан Новаковић постао чланом кр. срп. академије са пуним правом. — Други свечани скуп био је у недељу 27. септ. На скупу су били сви чланови осим Ст. Новаковића, Ђубе П. Ненадовића и Д. Нешића. Председник д-р Папчић отвори скуп и према основном закону про-

гласи Дмитрија Нешића за секретара одељења за матем. и природне науке, Милана Кујунџића за секретара одељења за философију, Чедомиља Мијатовића за секретара одељења за друштвене и историјске науке, а Матију Бана за секретара одељења за уметност. После тога је читао члан Ч. Мијатовић своју свечану беседу: „О госпођи Јели. кћери кнеза Лазара.“

— У последњој седници професорског савета велике школе изабрано је више професора за исту школу. Међу њима је српском свету добро познати писац д-р Милан Јовановић-Багут, који је био леџник у Сомбору, где је врло ваљан лист „Здравље“ уређивао. Из Сомбора позван отишао је на Цетинје, а за тим га је српска влада изаслази у Берлин музичком леџнику д-ру Коху. У последње време бавио се у Н. Саду. Он ће на великој школи предавати хигијену и судску медицину. Овај је избор заиста од достојног на најдостојнијег нао и

може се њима велика школа подичити. У истој седници изабрани су још: за инжењерство, Миливоје Јоксимовић за професора; за науку о машиницама, С. Зарић; за нацртну геометрију М. Капетановић са 11, и В. Тодоровић са 10 гласова за професоре; за историју општу — средњи и нови век, М. Зечевић за хонорариог професора; за стари век, Јован Ђорђевић за хонор. професора; за ботанику, д-р. Сава Петровић за хонор. професора; за науку математике, д-р. Б. Гавриловић и М. Данић, за доценте, обојица са по 11 гласова; за руски језик Хитров.

— У Београду се образовао привремени одбор друштва „Савез“ за кварт варошки. У тај одбор ушли су: г. Ђока Х. Николајевић, трговац за председника; г. Андра Пурић, књижевник за благајника; г. Стева Зарић, учитељ за деловођу.

— У велику београдску школу уписало се год. 1887—88 свега 282 њака; међу њима има 264 редовна и 18 нередовна слушајалаца. По факултетима распоређен је овај број овако: 1). у природно-математичком одеку философског факултета свега 51; 2). у историјско-филолошком одеку свега 25; 3). у техничком факултету свега 52; 4). у правном факултету свега 136.

— Српско акад. друштво „Зора“ у Бечу, решило је на својој првој скупштини да ће да прослави на дан св. Саве спомен српског песника Гундулића. Част прихода те свечаности припада фонду за подизање Гундулићевог споменика. — Истом приликом је решено, да се свечано прослави оснивање „Зоре“ која ево ове године ступа у 25. годину свога живота. Слава дачној омадини!

— Г. Јован Вујић, ц. кр. мајор и професор батистике на „ратној школи“ у Бечу, изабран је за потпредседника друштва, које је ставило себи за задаћу, да усаврши пловљење по ваздуху. Честитамо Србину научењаку!

— Познати научењак и афрички путник, Чех д-р Едил Холуб, вратио се са својом женом из Африке у Беч, где беше свечано дочекан. Сам цар га је позвао к себи и разговарао се с њим више од једног сахата о његовом путовању по непознатим крајевима Африке. — Д-р Холуб држао је већ неколико јавних предавања, а књига, коју је намеран о Африци да изда, изаћи ће скоро.

— Као што бечке новине јављају познати етнограф и пријатељ Срба, г. Каниц, вратио се пре кратког времена са свога пута из Старе Србије, обогатио дивном грађом за етнографију и историју тог српског краја. Желимо да књига, коју је г. Каниц намеран да изда, што пре угледа света.

— Пре кратког времена установљено је у Аустрији ново одличје, које само научењаци и вештаци могу добити. Прич који је то одличје добио, беше познати словеначки научењак, слависта д-р Фр. Миклошић, уживљени професор бечког универзитета. Честитамо из свет срца!

— У сажборску препарандију уписало се свјта 137 ученика, и то 73 мушки и 64 женски. Завста врло леп број!

— Аустријски министар просвете Гауч, купио је слику познатог пољског сликара Матејка „Исусов одлазак са тајне вечере“ за 2000 фор., и поклонио је краковској народној музеју.

— Професор музике у Бечу, Ширман, компоновао је марш, који је посветио српској краљици Наталији. Марш је врло диван, и угледаће за кратко време света.

— Кнез Јован Которски, Чех композитор Драгутин Бобек, саставио је нову четворку и посветио кнегињи Црне Горе Малени Кнегињи је посвету примила и захвалила се ласкавим писмом брату Чеху.

— Књижевари Кочонда и Николић у Загребу, који су најпознати издањем „Косовске девојке“ и „Деда и унука“, дали су зготовити слику „Споменницу“ у славу дана прославе преноса кнегињу Вука Караџића и његове стогодишњице. Слика је доста велика. На среди је слика Вука Караџића, над њиме је вила а испод њега гуслар. Око Вука су јунаци који су у српским народним песмама описани: с десне стране: Краљевић Марко, цар Душан синија, Југ Богдан, а с лева: Милош Обилић, кнез Лазар и старина Новак. Слика је ову израдио уметник Ф. Кизерец, који је израдио „Косовску девојку“ и „Деда и унука“. Слика ће ова украсити сваки српски дом. Цена је 1 фр.

— Као што је познато, један одличан Београђанин расписао је конкурс стечај за најбољи марш у част писца драме „Немање“, г. Милоша Цветића. Награда износи 200 динара у злату. Услед тога пријављено је *пет* жаршера, од којих је оцењен као најбољи онај, што га је компоновао *Тоша Андрејевић — Аустралијанац*. Награђена композиција увезана је у дивне корице, на којима је златним словима израђен натпис: *Цветићев марш*, и предана је ово дана г. Цветићу, а композити издата је награда.

— У Прагу је давата пре кратког времена руска драма: „Госпођа мајорка“, коју је написао Иполит Василевич Шишкинскиј. Као што „Политика“ јавља, комад се врло дошао. — Кад ће наша позоришна управа већ једном да обрати мало већу пажњу на руску драмску литературу?

Књижевност.

— Познати преводилац српских песама на немачки језик, г. Светозар Манојловић ц. кр. капетан, бави се превађањем Змајевих, Бранкових, Миланкових, Јакшићевих и т. д. песама. Мило нам је, што се бави он латно тога посла, јер га знамо као изврсног преводиоца. Он је до сада најбоље превео српске песме. Добротом г. преводиоца ево доносимо Змајеву песму „Под прозором“ у немачком преводу, да би видела српска читалачка публика: како нагледати Змајеве песме и на језику, којим су Шилер и Гете говорили:

Unter dem Fenster.

Der Himmel ist so heiter,
Die Mondnacht ist so stille,
Doch da in meinem Herzen,
Da kämpfen Wunsch und Wille.

Bis einer stürmisch eilet
Dem Traum Dich zu entreissen,
Schon küsst der zweite wunnig
Den Busen Dir, den weissen.

Du träumst jetzt, reizende Seele,
Von wunnig duftenden Rosen,
Doch gibt es schöneres Träumen,
Als das beim süßsen Kosen?

D'rum komm' herab, o Liebchen,
Die heisse Liebe ruft Dich,
Die Mondnacht ist so stille,
— Der Rasen weich und duftig.

Du brauchst auch niemand' zu fürchten,
Der Mond wird bald verschwinden,
Und deine Lippen werde
Ich — auch im Dunkeln finden.

— Скоро ће изаћи прва књига великог дела проф. Карића: **Србија опис земље, народа и државе**. Грађа за књигу покупиљена је врло жарљиво, тако да се није пропустило ништа, што је о Србији писано, било у српској, било у странијој литератури, а и писац је сам много сабрао. Дело ће овом изиети четири књиге у којима ће бити 200 илустрација, све самих оригинала, од чувеног илустратора Вл. Тителбаха. Осим тога биће двадесет картографа и карата и једна нова карта Србије. Све четири књиге коштаће 8 дин. или 4 фор., а поједине свеске 1 фор. — Нека је сваког најтоплије препоручено.

— Српски романописац г. *Јаков Игњатовић* објављује, да је дао у штампу свој роман „Патници“, а да би и сврожанијим омогућио куповање „Патнице“, поделио је цео роман у више свезака, од којих ће прва свезка изићи на свет најдуже до Мигрова-дне о. г. а изиће најмање 10 штампаних табакна на формат францеске 8-не, на лепој углађеној хартији. Цена је 1 свесци 60 новч. Књига се већ штампа у штампарији *А. Најевића* у Н. Саду, којој је писац поверио не само експедицију, него и саму продају целога дела, као и плату новца од свију оних, који су се буди преко кога од пређе већ пријавили као претплатници. Зато нека свако изводи како своју наруџбину, тако и сам новац упућивати једино и само на штампарију *А. Најевића*, која ће свакоме дело експедирати. Прежа одзиву публике напредоваће и само штампање дела, које целокупно може бити готово најдуже до св. Николе о. г.

— Познати талијански новинар Анџело де Губернатис, намеран је да од нове године издаје дело у свескама, које ће носити наслов: „Dizionario internazionale degli scrittori viventi“ Дело ће денети једно 5000 животописа заслужних књижевника свију народа. Надамо се, да ће се наћи ко и од нас Срба, који ће доставити нужне податке Губернатису, како би и ми Срби у тој књизи били заступљени. Грађу за дело моли писац да му се пошаље на његову адресу у Флоренцију.

— Драма „Краљ Ерих“, коју је написао Србин Стеван Малов на немачком језику, изашла је пре кратког времена у другом издању.

— Као што „Српски Лист“ јавља, написао је његов сарадник Марко Цар на талијанском језику расправу о Вуку и народним песмама. Расправа ће изаћи, кад се пренесе Вукове кости, у кој талијанском листу или засебно под насловом: *Vuk Stefanović Karadžić e la poesia popolare serba*. Расправа је додало неколико наших одабраних песама у талијанском преводу.

Новије књиге и листови:

— *Полупривредни календар за 1888. преступну годину*. Са више слика. Уредник Св. Љ. Гавриловић. Година VI. Издање „Српског полупривредног друштва“. У Београду 1887. Стр. 144. Ц. 80 п. д.

— *Изашао је из штампе Летопис Матице Српске*. Уређује А. Хаџић.

Књига 151. У Новом Саду. Српска штампарија Д-ра Свет. Милетића 1887. Цена 70 нов. —

— Изашла је 88. свеска **Отаџбине** за месец новембар са врло лепом и одабраном садржином.

Пре кратког времена изашла је нова аутографисана књига под насловом: **Старо карловачко црвеније у српској истоочној православној цркви, као што поју ученици срп. вел. гимназије у Н. Саду сваке недеље и празника на св. литургији. За мешовитих сложних Тихомир Остојић, филозоф.** Издао српска вел. гимназија Новосадска 1887. 8°. Сваки је глас за себе аутографисан и увезан. Текст је испод нота исписан старим правописом. Поједини се гласови не продају, већ се продаје читаво дело, за 3 фор. Ко жели то дело, нека се обрати управи срп. велике гимназије у Н. Саду.

Од 1. октобра о. г. почео је излазити под насловом **„Глас народа“** у Лесковцу у Србији политичан лист, који ће осим политике заступати и остале народне и просветне интересе. Издаваће га двапут недељно на читавом табаку, а издаје и уређује га ондашњи штампар Димитрије Адамовић.

— **Оливер Тацит**, написао Чарлс Дикенс, превео Мита Борић. Књига III. Београд 1887. Стр. 127. Цена 1 дин.

„**Извештај** о Српској учитељској школи Сомборској за 1887/88. школску годину.“

Самоубиство. Комедија у 5 чинова. Написао П. Ферари, превео Данило Живаљевић. Свеска 156. и 160. „народне библиотеке браће Јовановића“.

Србија у деветнаестом веку. Написао Сен-Рене — Таљандије; превео Н. С. Јовановић-Американац. Цена је књизи 1 фор. а вр. а може се добити у књижари Велимира Валожића у Београду.

Орао, велики илустровани календар за годину 1888. Уређује Стеван В. Поповић. Издаје штампарија А. Пајевића у Н. Саду. Цена: 50 новч.

Црна Индија, приповетка Жила Верна, са 16 слика. Превео Јован Марић. Издао Август Фуке у Н. Саду 1887. 8° стр. 208. Цена 80 новч.

Скупљеки сисци Др. Јована Стејића. Трећи део, свеска трећа а 161. свеска „народне библиотеке браће Јовановића“.

Ст. Грубински: Крст у шуми. Превод с пољскога. 158. свеска „народне библиотеке браће Јовановића“.

— Изашао је: Гласник „Српског ученог друштва“ у Београду. Књига 65. Различита научна грађа. Београд 1886. Велика 8-на. Стр. 203. Цена 2 динара.

— **Беседа на парастосу блаженопочившег епископа Никанора Грчића.** говорена у св. Богородичној цркви у Земуну 17. Маја 1887. од Димитрија Руварића пароха Земунског.

— **Црни листови.** — записник кривичних догађаја са сликама. Стоје тромесечно 1 фор. 50 новч. Прегледата се шаље издавачу књижари В. Валожићу у Београд.

— **Свето Гурлошки рудник,** роман из енглеског живота; наслов је књизи, коју је рад Јован Марјански, техничар у Бечу, да пада. Цена је књизи 1 фор. или 2 дин. Прегледата примају: Александар Корановић, чиновник управе вој. одеће, Михајло Петровић казначеј царинаре у Београду, и преводилац у Бечу (IV. Tehnik).

— Изашле су из штампане приповетке Душана Рогича. Садржај их је овај: Зорка. — Љубица. — Пријатељ Мирко. — Првена Рука. — Мара. — Краљ писких колеба. — Даница. — С прела на гробље. Цена је 60 новч. — Ко наручи најмање пет комада добија примерни рабат. Наручбе се шаљу: Душану Рогичу у Срем. Митровици. — С наше стране препоручујемо ове приповетке, тим пре, што нам је приповедачево перо из „Српског Забавника“ добро познато.

Ч и т у љ а.

Арсеније Јозиф, посланик на нар. црквеном сабору. Ваљан, честит Србин. † 26. пр. м. у В. Кикинди.

Жика Јовановић-Србијанац, трговац; честит Србин, ватрен родољуб. † у Панчеву.

Паја Арсенић, посланик на хрватском сабору. † у Загребу.

Владимир Шајковић нижињер, † у Ср. Карловцима. Ватрен Србин, изврстан родољуб. Лака му црна земља!

Марко Јанковић парох и правосл. катихета на вел. гимназији у Винковцима. † на Малу Госпојину.

Густав Роберт Курхоф, † 5. (17.) октобра у Берлину. Један од првих физичара свију времена нашег доба.

Карл Гедике, познати немачки литерарни историк; професор на универзитету † у Гетингену.

Исправка.

Неваљом коректора изостао је у пређашњој свесци испод члана: „Одломак из списа А. Михаилова“ проводничев потпис. Треба да стоји: **Из списа † Бранка В. Константиновића.**

Одговори уредништва.

Г. Др. А. Т. — Због нагомиланог материјала, морао је Ваш чланак за овај број остати. Лена хвала! — Сећајте се нас што чешће. Срдачан поздрав!

Г. Ј. В. у Б. — Ребус не можемо употребити, јер је погрешан; осим тога жорали би га дати на ново да се исправта. — Поздрав!

Г. Ч. у? — Један ребус и анаграм употребимо. — Поздрав!

Г. М. Њ. у О. — Ради жељене адресе изволите се обратити на срп. акад. друштво „Зору“ (Wien I, Universität). Ако се добро сећамо, Вуков салон стоје 3 ф. 50 новч. од белог алабастер гипса. — Поздрав!

Г. С. Ј. А. у Б. — Сажаљемо Ваше „кораблорешеније“ са песком. Штета што није у нашем листу угледала света! Но надамо се, да то неће бити први и последњи прилог од Ваше стране. — Братски поздрав!

Г. И. К. у Ђ. — Наредили смо, да Ваш се четврта свеска „Немање“ пошаље. Поздрав!

Г. А. у Б. — Врло нам је жило, да се Ви као Србину толико интересуете за наш лист. Вашу песму — почем је на некаквом језику — можемо само на овом месту саопштити:

Was der Väter Schwert errungen,
Was im Heldenlied besungen,
Ist des Serben Stolz und Ruhm:
Stärken Armes, Muth im Herzen.
Scheut er nicht Gefahr und Schmerzen —
Für der Freiheit Heiligthum!

Und er sieht nach langem Drucke
Jetzt in der Bildung Schmucke
Das geliebte Vaterland.
Siehet, gleich Nemanjas Zeiten,
Glück und Wohlstand sich verbreiten,
Sieht Nemanjas Fortbestand!

Г. Г. К. Ј. у П.; П. Д. у Н.; А. М. у Н.; С. М. у Н.; Ј. А. П. и В. С. Б. у Д. — Ваша смо писма прво доцкан примили, зато Вас нисмо могли уверити жељу оне, који су ребус решали. — Поздрав!

Г. Ј. С. Ч. у Н. — Примили смо Ваше превод. Лена хвала! Изаћаће у идучем броју. Поздрав!

Сл. уредн. „Стражилова“ у Н. С. — Ми Ваш наш лист уредно шаљемо, а од „С.“ ово песмо примили већ 3 броја. Шта је томе узрок? Надамо се, да ћете нам послати бројеве, које песмо примили. — Поздрав!

Г. В. В. у Н. — Далико је већ послато! Поздрав!

Ј. С. К. С. у Н. — Вашу песму: „Онама се плача“ штампаћемо у идучем броју. — Поздрав!

Г. С. С. Р. у Б. — Немате право, што се тако лутите на нашег коректора. Он је оно поправке учинио из најбоље намере. Ако желите да су то језичке погрешке — то се парте. Зато их и нећемо исправљати, јер ми исправљам само оно, што је рђаво. У осталом наредили смо, да се тако што у будућем нити не дешава. Поздрав!

7. 7. 7. — Послали смо и опис употребимо. Пошлалити и остало. Хвала и поздрав!

Г. А. М. у Р. Као што видите, приповетка је изашла. Слику ћемо донети у једном од идучих бројева. К. није већ од месец дана у Бечу; негоду адресу не можемо Вам саопштити, јер не знамо где се налази. Поздрав ћемо испоручити. Надамо се што скорбијем накном прилогу од Ваше стране. Поздрав!

Г. Јов. Смед у Б. — „Што ћутиш Србине тужи?“ Зар немаш времена да ми неколико редака напишеш? Поздрав теби и М.!

Г. Н. у С. Ваши лирски изливи су тако прили, да се бојимо: о ће у „штампарском приливу“ још гори и прили изгледати — зато их нећемо ни штампати. — Поздрав!

Г. И. М. у П. — Послали смо примилом. Одговоримо Вам за који дан писмом. Поздрав свима!

? у Н. — Занета нам врло смешно и жалосно изгледа, кад се човек таким средствима служи као Ви, у нади да ће нас прикорати, да му штампано прилог. Кад сте хтели већ остати „апошник“, требали сте променити рукописе, али овако — „знамо одакле ветар дува“! Ми нисмо криви, што су писма догично господу доцкан стигла — о чему Вас можемо поштанским жиговима уверити — то их песмо могли уверити у ред оних, који су ребус решили. А ако Вас је баш жло да ту књигу купите — што би било доста жалосно — то ћемо Вам је — поклопити. Ради бољег разишња изволите унакштити: да нам је свак Србин жло, ма да је из којег краја, и да ми не делимо пово ослобођене крајеве од краљевине Србије — као што Ви то чините. На остала сумњичева не ћемо ни да одговарамо!

Г. А. Б. у Б. Ребусе смо примили. Све ћемо их употребити. Лена хвала и поздрав!

Решење ребуса

у 4-ој свесци „Немање“.

„Бе ја шећер сјех, ту отрон израсти.“

Решили су: М. утв. Стефанојића, у Шиду; Милош Т. Ђорђевић, наредник у Београду; П. Д. Бабић у Загребу.

Анаграм

И. Чеорка.

- 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, цвеће.
- 7, 4, 7, 4, 3, 2, 7, 8, биљка.
- 3, 8, 5, 7, 8, врста грођа.
- 1, 4, 3, 1, 4, 3, боја.
- 7, 3, 4, 1, 8, непогода времена.
- 3, 2, 7, 8, текућа вода.
- 7, 8, 6, 5, старозаветни аликовац.
- 3, 2, 1, 8, зеље.
- 5, 2, 3, 8, једва река.
- 3, 8, 7, животиња што у води живи.
- 3, 2, 5, корисно зеље.

Имена оних који реше саопштилићемо у 6. св.